

הישיבה הששים-ושש של הכנסת הראשונה

י"ד מנחם אב תש"ט (9 אוגוסט 1949)

תל-אביב, בנין הכנסת, שעה 16.10

א. החלטות ועדת הכנסת – תקדימים*.)

בתוקף תפקידם חברים בוועדת-הפירושים. ארבעת החברים הנותרים של הוועדה ייבחרו עלידי ועדת-הכנסת. החלטת ועדת-הפירושים הזאת היא סופית.

זכור בודאי לבית, כי גם לסעיף ד' הובאה הסתייגות ע"י חבר הכנסת י. בריהודה, הוא כבר נימק את הסתייגותו בפני הבית, וקיבל גם תשובה. עלינו עוד להצביע על ההסתייגות הזאת. ההסתייגות של חבר הכנסת בריהודה אומרת:

"לסעיף ד', במקום הפסקה, "כריע יו"ר הישיבה והכריעו בשיבה זו תהיה מחייבת" תבוא הפסקה הבאה "יודיע יו"ר על העברת ההכרעה לוועדת-הכנסת או יכריע במקום, בהתייעצות עם שני הסגנים, הכריע יו"ר בשיבה — תהיה הכרעתו בשיבה זו מחייבת".

נוסף לכך ישנה הסתייגות של חברי הכנסת סרלין ובן-עמי. הסתייגות זו אומרת, שיו"ר הכנסת ושני סגניו לא יוכלו להיות חברים בוועדת הפירושים.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת י. בריהודה לסעיף ד' לא נתקבל

התיקון של חברי הכנסת סרלין ובן-עמי. לא נתקבל.

סעיף ד' לפי הצעת ועדת-הכנסת נתקבל

ב. עניני סדר-היום

(מצב היהודים בארצות ערב; החזרת הפליטים הערביים)

מאסר או עבודה, וגם מועלים לגירום מסיבות אלה או אחרות. עובדה היא, שכמעט בכל ארצות-ערב המצב הטוב ביותר, כביכול, של חלק מן היהודים מתבטא בכך, שהם מרוכזים בתוך גיטו, משוללים עבודה ופרנסה, משוללים חופש תנועה, ובעיקר משוללים הם הזכות לעלות למולדתם.

נוכח פצצת-המוות בדמשק נדמה לי, שכל הבית יסכים אתי, שפצצה זו אינה ראשונה וגם לא אחרונה. הידיעה שבאה מיד על הפצצה שהכינו בקאהיר, צריכה לערער קצת את השאננות היחסית הקיימת אצלנו בשאלה זו. הבלגה יכולה להביא רק דם, כי במלחמת השחרור שלנו הביאה ההבלגה תמיד לשפיכת דם, דם עברי.

לדעתי, לא הבית וגם לא הממשלה אינם יכולים לחכות לחסדו של זעים ולפעילות המשתרה שלו. הבית צריך לנקוט עמדה ולתת הוראות ברורות לממשלה, כיצד עליה לנהוג בוועידות בינלאומיות, כיצד עליה לנהוג

היו"ר י. שפרינצק:

הנני מתכבד לפתוח את הישיבה הששים-ושש. הסעיף הראשון בסדר-היום: סיום הדיון על "החלטות ועדת הכנסת — תקדימים", שעסקנו בהן בשיבות קודמות. רשות הדיבור ליו"ר ועדת-הכנסת.

י. הררי (יו"ר ועדת-הכנסת):

זכור הציעה בזמנו ועדת-הכנסת ארבעה כללים בקשר לתקנון, אשר יאפשרו לנו לעבוד בתקופת המעבר. שלושת הכללים הראשונים נתקבלו. הכלל הרביעי הוחזר, לפי בקשתו של חבר הכנסת בן-אליעזר, לוועדה, כדי שתטפל בו שנית.

הוועדה דנה מחדש בכלל הרביעי ושינתה אותו, והיא מביאה אותו עכשיו בצורה חדשה. ההצעה היא, שתהיה ועדת-פירושים מורכבת משבעה חברים, ששלושה מהם יהיו יו"ר הכנסת ושני סגניו, וארבעה ייבחרו ע"י ועדת הכנסת. אקרא את הסעיף במלואו, משום שאני משער, שאין הנוסח נמצא בידי כל חברי הכנסת.

"(ד) התעורר ספק בפירוש הוראה מסוימת של התקן נון או של התקדימים, בשעת הדיון בכנסת — יכריע יו"ר הישיבה והכרעתו בשיבה זו תהיה מחייבת. הרשות לכל חבר הכנסת לערער אחרי הישיבה על הפירוש שניתן עלידי היושב-ראש בפני ועדת-פירושים של שבעה חברים כנסת. יושב-ראש הכנסת ושני סגני יו"ר הכנסת יהיו

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, בית געלה! אני מבקש מהבית להעמיד על סדר-היום שתי שאלות חיוניות ודחופות מאד, שתי שאלות, העשויות לדעתי לקבוע במידה רבה בעתיד הקרוב את גורל המדינה ובטחון העם בתמוגו, בעיקר בארצות ערב, וכן גם את בטחון המדינה שבה אנו חיים היום.

שתי השאלות הן: א. הפוגרומ והרצח בדמשק; ב. החזרת הפליטים הערבים לגבולות מדינת-ישראל. אני מבקש רשות לנמק את שתי השאלות האלה, שהן, כפי שאמרתי, קשורות זו בזו.

אנו עומדים לפני סכנה לחייהם של המוני היהודים בארצות-ערב. הסכנה הזאת קיימת זה זמן רב, אך היא הולכת ולובשת צורה חריפה יותר ויותר. עובדה היא, שהמוני יהודים יושבים במחנות ריכוז או אסורים בבתי-סוהר, מובאים לדיון ונשפטים לשנים ארוכות של

* ראה "דברי הכנסת" חוב' י"ט וכן נספחות עמ' 1825.

אשר לשאלת הפליטים — היה כאן ויכוח ארוך, ולדעתי אין כל טעם לחזור לענין זה כעת. (י. מ. ר. ד. ר.)
הוויכוח בענין הפליטים כבר נגמר (?).

היו"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת בן-אליעזר הביא הצעה מנומקת להעמיד שנית על סדר-היום את ענין הפליטים. חבר הכנסת הררי התנגד להצעה זו, מתוך טענה שענין הפליטים כבר נדון, אשר למצב היהודים בארצות ערב — הובאה הצעה, שהמ' ליהא העמיד את הסעיף הזה על סדר-יומה ותעבירו לבירור מוקדם בוועדת-החוץ-ההבטחון.

ז. ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

יש להפריד בין ההצעות, ולהצביע לחדל על ענין הפצצה בדמשק ועל ענין החזרת הפליטים.

היו"ר י. שפרינצק:

נצביע קודם-כל על ההצעה, להפריד בין שתי השאלות — ענין הפצצה בדמשק וענין החזרת הפליטים.

הצבעה

ההצעה להפריד בין שני הענינים — נתקבלה.

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

אני הוא בעל ההצעה, והצעתי לזון בשתי השאלות יחד.

היו"ר י. שפרינצק:

אמנם אתה בעל ההצעה, אבל רק כל זמן שההצעה נשארת אצלך; אם הצעתך הוגשה לבית והובאה גם הצעה אחרת, הרי מתקבלת אותה הצעה, שזכתה ברוב קולות. לפנינו עכשיו שתי הצעות נפרדות. ההצעה הראשונה: להעמיד על סדר-היום את ענין בטחון היהודים בארצות ערב ולהעבירו לדיון מוקדם בוועדת-החוץ-ההבטחון. נצביע תחילה על ההצעה הזאת.

הצבעה

ההצעה נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

עכשיו נצביע על ההצעה השניה: להעמיד שנית על סדר-היום את שאלת החזרת הפליטים.

הצבעה

ההצעה לא נתקבלה.

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

בית נכבד, הצעתי הצעה ובה אמרתי בצורה ברורה ומפורשת, שאני רואה את שתי השאלות הללו קשורות זו בזו. (ר. ה. כ. ה.) אבל אנחנו לא (!) אינני ראש-הממשלה ואל תפריע לי! אם נרשה להכניס גייס חמישי, אין לי כל בטחון, שחלק ממנו לא יהיו אלה המניחים את הפצצות בדמשק, בבירות ובקאהיר.

אני מודה מאד לחבר הכנסת הררי על שתמך בי, אבל אין הצעתו הצעתי. הצעתי ברורה מאד, ונימקתי אותה היטב. סבורני שאני זכאי לדרוש, שהצעתי זו תוגש בשלימותה לבית, ואז — תתקבל או לא תתקבל.

באו"מ, כיצד עליה לנהוג מבחינה של „קאמפיין“, לעורר את דעת הקהל בעולם כולו בשאלה זו, למען שים קץ לרצח של המונים במדינות אלה.

אמרתי כי שאלה זו קשורה בשאלה שניה, והיא שאלת החזרת הפליטים הערבים לארץ. אמנם דנו בשאלה זו בבית. אלא שהוויכוח היה קצר ומקוטע, ולדאבוני הרב לא הביא לידי שום תוצאות. היתה רק הצעה אחת של סיעת חרות, והיא לא נתקבלה. בהצעה זו הוצע לערוך משאל-עם בענין זה. שום סיעה לא הביאה בפני הבית כל הצעה אחרת להצבעה. רוב חברי הכנסת שדיברו מעל במה זאת בשאלה הנידונה, הביעו את התנגדותם הברורה בין תר לצדד כזה מטעם הממשלה. גם חלק מחברי הכנסת המשתתפים לרוב של הבית הזה הסתייגו בצורה גלויה, והיה חלק שלא הביע לגמרי את דעתו. נדמה לי שבשאלה זו, שהיא אחת השאלות החיוניות ביותר — שהרי ידוע לכל בר-בירר שקיימת סכנה של הכנסת גייס חמישי לארץ ושל הפעלת אותן הפצצות שנזרקו בדמשק, גם בתוך ארצנו — נדמה לי שאי-אפשר לעבור לסדר-היום בוויכוח בלבד, ובלי לקבל החלטות ברורות, ובלי שהבית ינקוט עמדה בשאלה זו.

אני מבקש איפוא מהבית לשים אל לב, ששאלת החזרת הפליטים איננה דומה לשאלות אחרות במדיניות החוץ שלנו. יכולים לכרות הסכמים טובים והסכמים גרועים, וכמובן, אין זה טוב לכרות הסכמים רעים, — אך הסכמים אפשר לשנות במשך הזמן. אולם החזרת פליטים ערביים, כפי שהדבר מצטייר לעינינו היום, איננו דבר הניתן לשינוי. זו תהיה בכיה לדורות. לא הממשלה ולא הבית הזה לא יוכלו לשנות את הדבר, לאחר שהפליטים יוחזרו לארץ. ואל יהיה הדבר קל בעינינו. אל נאמר, שהתווכחנו כבר בשאלה זו שעה או שעה וחצי. אסור לנו להעמיד את העם לפני העובדה של הכנסת גייס חמישי לתוך גבולותינו.

אני מבקש מהבית ומכבוד היו"ר להעמיד את שתי השאלות, שהן שאלה אחת, על סדר-היום באופן דחוף ביותר.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות-הדיבור לחבר הכנסת י. הררי.

י. הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אני מציע להפריד בין שני הענינים שהביא לפנינו חבר הכנסת בן-אליעזר. אני תומך בבקשתו, להכניס לסדר-היום את ענין ההוצעה שנעשתה בסוריה, אולם אני מציע להכניס את הענין הזה לסדר-היום ולהחליט שהבית מעביר את השאלה הזאת לוועדת-החוץ-ההבטחון. לאחר שיערך דיון בוועדה — היא תביא את מסקנותיה לפני הבית. (א. א. ל. מ. י. ח.) בינתיים יהיה עוד פוגרום בדמשק (!) אי-אפשר למנוע פוגרום ע"י ויכוח כללי-פומבי בשאלה שיש בה כלי-כך הרבה תחתים ובעיות עדינות. לדעתי, מי שניגש גישה רצינית לשאלה זו מבין היטב, שענין כזה צריך להיות נדון תחילה בוועדת-החוץ-ההבטחון. (א. ב. נ. א. ל. י. ע. ז.) תחילה יש לחייב את הממשלה הישראלית לנקוט פעילות בשאלה זו, עד כמה שידוע לי, הגישה הממשלה הישראלית מחאה חריפה בלונדון. אינני מוסמך להיות הדובר בשם הממשלה, אבל אין זה משנה כמלוא הנימה את ההצעה, שהבית יעביר את הדיון בשאלה זו קודם-כל לוועדת-החוץ-ההבטחון.

היו"ר י. שפרינצק :

גמור, ובוה גמרנו. (א) בן - א ל י ע ז ר : אני מבקש להצביע את הצעתך. סימנו את הענין ואינו מוכן להיכנס לחיובות. אם יש לך ערעור, עליך לפנות אל הסמכות הגבוהה יותר — ועדת הפירושים.

ג. תעסוקה ושיכון (סוף הדיון)

שאלות אשר הבית לא ביררן, ואשר אולי לא היה צריך לברר. הוברר לנו, כי הקשיים הראשונים לארגון העבור דות הציבוריות, לארגון העבודות בכלל, אינם דברים של מה בכך. אנו עומדים עוד כיום, ועמדנו בראשית העבודות, בפני כמה קשיים טכניים די רציניים : חוסר ציוד מספיק, לפעמים גם חוסר חמרים, כגון אספלט וכז', חוסר צינורות, הצורך בפתיחת מחצבות, ולעיתים קושי בעניני מים. מוכן, שבהחלטות, בנאומים, בדיבור, קל מאד להתגבר על הקשיים האלה. אולם כאשר שמענו את נציגי משרד-העבודה, וביי-שיבתנו האחרונה את שר-העבודה, לא יכול היה הרוב להתעלם מן הקשיים האלה, ושמחנו לשמוע כי משרד-העבודה מתגבר והולך על הקשיים. ונזמה כי זה יקל לא במעט על ארגון העבודות וסידורן להבא. ורוב הוועדה הגיע לכלל דעה, כי מה שנאמר לנו בוועדה, ואחר-כך בבית, על ועדת-העבודה לרשום לפניו ובתורת מסקנה להביא לפני הבית, מה על הממשלה לעשות בכדי להעלות את מידת התעסוקה במדינה.

ואלה החלטות הוועדה. אולם באמרי החלטות הוועדה, עלי להוסיף ולהגיד, כי לשנים מחברי הוועדה, ח. רובין וא. לנקין, יש השגות משלהם, כמקובל קוד-אים להן „הסתייגויות“. לחבר שלישי של הוועדה, א. גולדרט, יש הסתייגות, שלא עמדה להצבעה בוועדה, ובסעיף הנידון הוא ימסור הודעה מתאימה. ברשותכם אקרא את החלטות הוועדה * ואבקש מחברי הוועדה ח. רובין וא. לנקין, לקרוא אח"כ את הסתייגויותיהם ולנמקן.

היו"ר י. שפרינצק :

שמענו את מסקנות רוב הוועדה. הודיעו לי על שלוש הסתייגויות למסקנות רוב הוועדה. לפני שנשמע את ההסתייגויות אמסור את רשות-הדיבור לחבר הכנסת ז. ורהפטיג, להערה על סדר העבודה של הכנסת.

ז. ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת) :

אני רוצה להעמיד שאלה פורמאליות, ראשית-כל ליו"ר, ושהיו"ר יעביר — אם ימצא לנכון — את השאלה לוועדת הפירושים או לוועדה אחרת. מהו ערכן החוקי של כל אותן ההצעות וההחלטות המרובות אשר מציעים לנו בענין זה ? עוררתי את השאלה הזאת כבר פעם בקשר עם דיון מדיני. הכנסת מקבלת חוקים, ויכולה גם לקבל החלטות קצרה, לפעמים היא מקבלת לתשומת לב הוועדה של שר — שר-העבודה או שר אחר. ויכולים המסתייגים לא לקבל את ההודעה לתשומת לבם. אולם איזה ערך יש לזה, והיכן יש מקום לקבלת שורה שלמה של החלטות, אשר הן למעשה חוזרות על דברים שנאמרו כבר בהודעת השר ? באים המסתייגים וחולקים, והרבה מההסתייגויות שלהם קשורות בהתחייבויות כספיות גדולות — למשל, התחייבות להעסיק 25 אלף פועלים או להמציא כך וכך מאות-אלפים ימי-עבודה ; ואין הם מראים אפילו מניין

הודעה זו היתה מיותרת לגמרי. לפני כמה רגעים קיבלנו החלטה, שאם מערערים על החלטת היו"ר יש לפנות בענין הנידון לוועדת-הפירושים. ביצעתי את ההצבעה לפי הנוהג המקובל, ולדעתי היתה הפרוצדורה בסדר

שר-העבודה גולדה מאירסון :

כנסת נכבדה, ביקשתי את רשות-הדיבור רק כדי לקרוא לפניכם שני משפטים מהעתון. אין בדעתי להיכנס לבירור. היות ואני מניחה שרוב חברי הכנסת הנמצאים כאן כרגע היו נוכחים גם בישיבת אתמול, ושמעו את דברי אל ראשי העיריות והרשויות המקומיות, ושמעו שתבעתי ודרשתי מהם, שיכינו את העבודות הציבוריות שימוגנו עלידי הממשלה בצורה כזו, שיום עבודה יעלה בזול ושיובטח מספר ימי-עבודה מאכסימאלי. בתור דוגמה לפרוטאגיה „הוגנת“, ברצוני לקרוא לפניכם שני משפטים : „כן דרשה מן העיריות להכין תכניות לעבודות ציבוריות, שצריכות להיות מיוסדות על מספר מאכסימאלי של ימי-עבודה ועל... עבודה זולה.“ („על המשמר“). (ח. רובין : אני מציע שהשרים יצטוו עתונים אחרים).

ע. גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה) :

כנסת נכבדה. ועדת-העבודה קיימה מספר ישיבות שבהן ביררה את שאלות השיכון ושאלות התעסוקה. עלי להגיד, כי בשאלות השיכון כמעט לא היה לנו מה לברר. קיבלנו בסיפוק את ההודעה כי עניני השיכון מתקדמים והולכים, ולאחר הבירור ראינו את המפעל במו עינינו. בשאלה זו הגענו לכלל מסקנה מסויימת, אשר עוד מעט אקריאנה לפניכם. אני מצטער, שכמה חברים מוועדת העבודה, הנמנים עם האופוזיציה, לא הצטרפו לציון העובד דה כפי שהיא, כי השיכון קיים, מתקדם והולך.

ברצוני להגיד שנים-שלושה משפטים לגבי ההחלטה השניה, שגם אותה אביא לפניכם. זו ההחלטה הקובעת כי משק ישראל עבר בהצלחה ממשק מלחמתי למשק של שלום. הוועדה, על-כל-פנים רוב הוועדה, אינו סבור כי במשק ישראל כיום, קיים מצב של חוסר-עבודה. לו עמדנו רק לפני השאלה הזאת, היינו יכולים לפתור אותה במשך חודשים מספר. אנו עומדים ונעמוד גם בעתיד לפני חבלי קליטה. ואלה הם שני דברים שונים זה מזה.

כאשר בדקנו בוועדה מה י מספר העולים שעלו ארצה במחציתה הראשונה של השנה, מה היה מספר החיילים המשוחררים שעבדו קוד-מקומות-עבודה וחזרו למקומותיהם רובם ככולם, מה מספר החיילים המשוחררים אשר לא היו להם מקומות-עבודה ואשר נקלטו במשק — הרי מבלי להקל ראש אף במשהו בשאלות הרציניות הכרוכות בשאלות הקליטה, מצאנו לנחוץ לקבוע כי משק ישראל עמד עד היום, ואנחנו רוצים לקוות שיעמוד גם מחר, במבחן החמור של מעבר ממשק מלחמתי למשק של שלום — דבר אשר לא מעט מדינות, יותר אדירות ממדינתנו, התחבטו בו זמן רב חיבוטים קשים. ויש לציין, כי תוך כדי מעבר ממשק מלחמה למשק של שלום הגענו למידות חשובות של קליטת עולים.

בשאלה השלישית אשר אנחנו דנו בה, שהיא שאלת התעסוקה כיום, היתה לנו האפשרות בוועדה לברר כמה

זה לו כל האפשרות להציע הצעות, אולם הוא לא עשה זאת. אינני סבור כי יהיה זה נוהג טוב, אם חבר של סיעה המיוצגת בוועדה (ואני אומר זאת גם לגבי סיעות שאין להן חבר בוועדה), יוכל להעלות תוך כדי הדיון הצעות, שלא הובאו כלל לפני הוועדה. עובדה היא, שחבר ועדת העבודה מר סרלין, מסיעתו של מר רוקח, לא הסתייג מהצעת הרוב, ואין מר רוקח יכול למלא את מקומו בהסתייגות. אינני רוצה להגיד שמר סרלין הסכים להצעת הרוב, את זאת איני יודע. אך יכול להיות כי חבר לא יסתייג גם אם אינו מסכים לדעת הרוב.

לכן אני מציע ליושב־ראש להצביע את הצעות הוועדה.

י. בריהודה (מפ"ם):

במקום להתרעם על אשר השרים מביאים לפנינו רק הרצאות, ולא הצעות שאפשר לבחון אותן, להצביע עליהן ולחייב לפי זה, באפעם מר ורהפטיג בתרעומת הפוכה: מדוע אחרים עושים את המלאכה הזאת. כל דבר אשר אנחנו מחליטים כאן, על־כ־פנים להלכה, צריך לחייב את הממשלה. אם הממשלה רואה שהדברים מרחיקי־לכת עד כדי־כך שלא תוכל לעמוד בהם, היא יכולה להודיע שהיא רואה בזאת שאלת אמון, אך כל זמן שאין הממשלה אומרת זאת — היא מתחייבת לקבל את דין ההחלטה.

אם מביאים את ההחלטות האלה בצורה כללית מאד או פחות כללית — זה תלוי בענין, על־כ־פנים, בהצעות שהבאנו אנחנו, ישנם גם דברים קונקרטיים, אשר אם הכנסת תקבל אותם — יהיו מחייבים ביחס לכל מעשי משרד־העבודה, וגם המשרדים האחרים. מי שאינו רוצה להפוך את הדיונים בבית הזה להתנצחות שלים הודית בלבד, צריך להיות מעונין שכל דיון על אחד מענפי הפעולה, יסתכם לא ברזולוציה סתמית, שאותה אפשר לראות מראש, כאשר ידוע לנו מי יצביע בעד הממשלה ומי יצביע נגדה, אלא ברזולוציה אשר יש בה גם משהו מפורט הענינים הממשליים.

הערה פורמאלית: הסדר הזה היה נהוג בבית במשך כל זמן קיומו. מר ורהפטיג יודע את הסדרים בבית הזה, הוא יודע שישנם ועדת־הכנסת ועדת־תקנון, ושאלו להביא את החידושים והאלה ישר למליאה. אנחנו החלטנו עכשיו על ארבעת סעיפי "התקדימים", ולפיהם — עד שלא יובא התקנון הכולל לאשרר הבית — כל דבר אשר יש בו משום שינוי או תוספת לתקנון הקיים, עובר לוועדת־הכנסת, ואינו מובא למליאה. לכן אני מציע ליו"ר להודיע למר ורהפטיג, שהצעתו אין מקומה במליאה, וכי עליו להכניס את הצעת החידושים שלו למקום המתאים — לוועדת־הכנסת. בוועדת־הכנסת ידונו על כך, ויקבעו כפי שיקבעו.

י. באדר (תנועת החרות):

ידוע לנו, שהסיעה שמר ורהפטיג חבר לה, מתנגדת לחוקה שבכתב. כנראה שמר ורהפטיג רוצה להעמיד במקום חוקה כזו חוקה אחרת, חוקה שבעל־פה — כלומר, בפיו של מר ורהפטיג. ואמנם הפעם המצב החוקי ברור, כי בחוק המעבר (זה שנתקבל בירושלים) כתוב, שהבית, כלומר הכנסת, תחליט בצורת חוקים או בצורת החלטות. ובהצהרה שהגדיר כל שר בפני הבית כתוב בפירושו, שהוא מתחייב לשמור על החוקים ועל החלטות הכנסת. מסתבר איפוא, אם שר חייב לשמור על החלטות הכנסת — שמתור לאכנס לקבל החלטות.

והערה נוספת. כבר היה לנו נסיון בהחלטות ארוכות — וועדת־החוקים והבטחון הביאה לפנינו שמונה הצעות

לקחת את הכסף. מקובל בקונסטיטוציות, שאם מכניסים הצעה הכרוכה בהוצאה, צריך יחד עם זה להראות את המקור להוצאה — מניין לקחת את הכסף הזה. אולם, אם נהפוך את הפארלאמנט לגוף כדוגמת הוועד"פ הציוני, גוף שישתעשע בהחלטות, מבלי שיתחייב באופן חוקי על ביצוען — אינני יודע לאן נגיע. נצטרך לפרסם ספר שלם של החלטות. לפני זמן־מה הסברתי מעל במת הכנסת, שיש ערך חוקי להחלטה שמקבלת הכנסת. אבל דוקא משום כך אין לעשות אותה פלסטר, צריך לנסח אותה בצורה מדויקת, חוקית. אם ההחלטה הזאת תלך ותתפתח לממדים של ספרים שלמים — תאבד ההחלטה כל ערך והבית יאבד את ערכו. מה ערך יש לזה שאנחנו חוזרים על הרצאות בצורת החלטה?

אני מבקש את היו"ר להעמיד להצבעה רק החלטה בת מלים ספורות בזה הלשון: "הכנסת מקבלת לתשומת לב את הודעת שר־העבודה". והמסתייגים יוכלו להצביע נגד, או להביא הצעת החלטה האומרת, שאין הכנסת מקבלת את ההודעה לתשומת לב. את השאלה הזאת — אם אפשר להעביר לוועדת־הפירושים, כדי שתחליט אם יש אפשרות חוקית להציע החלטות כאלה.

היו"ר י. שפרינצק:

על דברי חבר הכנסת ורהפטיג אפשר להתוכח הרבה, אולם יש אמת בדבר שרוצים להכניס חידושים בסדר עבודתנו, חידושים המבטלים כל סייגים. הנה הובאה לפנינו הצעה שאיננה הסתייגות, אלא תכנית שלמה. והנה בא חבר הכנסת רוקח ומציע ברגע האחרון הצעות — אמנם הצעות חשובות — אשר לא עברו את הוועדה. האם הפכה הכנסת לוועדה? האם אנחנו כאן אסיפה כללית, המקבלת החלטות ברוב דעות? ההצעות אשר חבר הכנסת רוקח מביא, הן, כפי שנודע לי, אותם הדברים אשר אמר בני אומרו, והן תצבונה בלי הצבעה לוועדת־העבודה.

אשיב להודעת חבר הכנסת ורהפטיג. ברצוני לשאול, ההתעוררה השאלה הזאת גם בוועדת־העבודה? זה בלי ספק חידוש, והחידוש הזה דורש קצת עיון. אי־אפשר להגיש הצעה כזאת להצבעה באופן אוטומטי. חבר הכנסת ורהפטיג חולק על צורת הגשת הצעות. אני שואל אם הערעור הזה לא בדומה לו בא לפני ועדת־העבודה. אני שומע ששאלה זו נתעוררה בוועדת־העבודה, ולכן אבקש מיושב־ראש ועדת־העבודה למסור לנו אינפורמציה.

ע. גלובמן (יו"ר ועדת־העבודה):

כאחד מחברי הבית אני מקבל את דעתו של מר ורהפטיג, אך אין זה שייך לענין אשר בו אנו דנים כעת. ועדת־הכנסת תברר את השאלה הזו ותקבע את אשר תקבע. אולם השאלה אשר עוררה חבר הכנסת ורהפטיג, לא עורר אותה שום חבר של ועדת־העבודה.

הואיל והיו כבר מקרים בבית, שבענין זה או אחר הגיעו לכלל מסקנות, והיות ועדת־העבודה ביררה את השאלה שהבאתי לפניכם, אני מציע שנצביע את מסקנות ועדת־העבודה.

אני חייב עוד הערה אחת לגבי התרעומת של חבר הכנסת מר רוקח, על שאינני מסכים כי הבית ידון בהצעות. חיי, חבר הכנסת מר סרלין, המנחה על סיעת מר רוקח, הוא חבר ועדת־העבודה. אני מצטער שמר סרלין איננו כרגע בבית — אולם אני חייב להגיד לזכותו, כי הוא היה אקטיבי בוועדה בבירור השאלות ובהבעת חוות־דעת, והי

זוכרים — אחרים זוכרים זכור היטב: אנחנו נוהגים לה-
ציע תכנית ברורות. וגם בעתיד נעמיד את מר ורהפטיג
וחבריו לפני הברירה הבלתי-נעימה להם, להצביע בעד או
נגד הצעות מסויימות, אם-כי למדנו כבר בבית הזה, שלא
תמיד נוח למר ורהפטיג להצביע. ישנם אפילו מקרים,
שמר ורהפטיג אינו מצביע בעד הצעות שהוא עצמו הציג.
מכל מקום, את הסבל הזה להצביע על הצעותינו, לא נוכל
לחסוך מחבר הכנסת ורהפטיג וסיעתו, ובוודאי לא נעזור
לו לצאת מן המיצר.

ועכשיו לגופו של הענין, כלומר, להנמקה קצרה
לתכניתנו, שאנו מציעים מול חוסר-תכנית של הממשלה.
עובדה היא, שהצעת הרוב היא במידה מסויימת העתק
מההצעות שאנו ניסחנו, אם-כי העתק בלתי-מושלם, לקוי
ופגום בחסר. אותם הדברים הברורים, שאנו מציינים
בקשר ליצירת מקורות-עבודה קבועים ובקשר להתחייבות
הממשלה לזרז את ביצוען של עבודות ציבוריות רחבות-
היקף — כל הדברים הללו, הברורים והבהירים, חסרים
בהצעת הרוב.

בסעיף הראשון של הצעתנו דורשים אנו לציין בין
היתר את העובדה, ששאלת העבודה והאבטלה בארץ
קובעת בסופו של דבר את גורל קליטת העליה מבחינה
חברתית, כלכלית ורוחנית. אני חושב שקשה להתנגד
לקביעת עובדה זו, אם-כי מתוך המציאות החדשים האחר-
נים לא קיבלנו את הרושם, שהממשלה פועלת מתוך
הכרה, שכך הוא מצב הדברים.

בסעיף השני קובעים אנו עובדה — שהיא, כפי שאני
מבין יפה, בלתי-נעימה ביותר למפלגות הקואליציה הממ-
שלתית, ושרה-העבודה עברה עליה בעצם בשתיקה, הן
בדבריה בפתיחת הדיון והן בדבריה תשובתה למתווכחים —
והיא: שמה שנאמר לפני חדשים ר"י ימים בכנסת ע"י
שרה-העבודה לא קויים, אלא לכל היותר באופן חלקי
ופגום. בהצעתנו רוצים אנו לעזור לממשלה לקיים לפחות
את המעט הבלתי-מספיק, שעליו הוחלט רק לפני זמן קצר.

בסעיף השלישי של הצעתנו מציינים אנו, שהמכסה
המינימאלית של ימי-עבודה שיש להבטיח לדורש-עבודה
היא 20 ימי-עבודה לחודש בממוצע. שרה-העבודה הומיעה
כאן בהצעה של 15 יום. ואם נעיין בחישוב ימי-העבודה
לפי הצעות הממשלה נמצא, שאינם מסתכמים ל-15 יום,
אלא לכל היותר ל-10 ימי-עבודה לחודש, בממוצע, לכל
דורש-עבודה. בניגוד להצעת שרה-העבודה, שזכתה לאישור
רוב הוועדה, תובעים אנו במפורש מינימום חדשי ממוצע
של 20 ימי-עבודה; וגם בנידון זה יכולים אנו להסתמך
על אחת מהבטחות הרבות, שלא קויימו עלי-ידי הממשלה
הזאת.

בשורה של סעיפים שבהצעות שלפניכם, מ"ד עד י',
מציעים אנו — דבר שהוא כלי-כך לא נעים למר ורהפטיג —
תכנית מפורטת כיצד לסדר, תוך חודש ימים, לפחות 9000
עובדים בענפי עבודה שונים בארץ — בעבודה מתחדשת,
בעבודת ייצור, או במלים אחרות, בעבודה קבועה. הגשמת
הצעותינו אינה מצריכה השקעת אמצעים מרובים, אלא
היא קשורה בראש וראשונה במה שגם נואמי הקואליציה
הממשלתית דרשו בוועדת-העבודה, דהיינו — יותר מרץ,
יותר קצב ויותר הרגשה של זירז העניינים. בקיצור:
להגשמת תכניתנו דרושה קודם-כל פעולה נמרצת יותר
מטעם משרד-העבודה.

אני ממשיך במירוט הדברים; הם מונחים חובים
לפניכם. אציין רק, ששום הסברה אין בהם להצדיק את
ההזנחת הרבות, בהן אשמים משרד-העבודה והממשלה

ארוכות בענין מדיניות-החוץ, ואנחנו הצבענו עליהן;
ואיש לא הביע ספק אם דבר כזה מותר או אסור. סבורני
כי נסיון זה, שבא להגביל את סמכויות הכנסת, לא יתקבל
אפילו ע"י הרוב.

מ. גרבוזבסקי (מפא"י):

השאלה שעורר מר ורהפטיג היא שאלה רצינית.
האם הבית, כשהוא צריך לדון על דינים-חשובות של
השרים, עליו להיכנס לפרטי הדברים בכל סעיף וסעיף.
הדוגמה שהביא חבר הכנסת י. באדר בקשר לוועדת-
החוץ והבטחון אינה במקומה, כי שאלות מדיניות-החוץ
אינן באות בפנינו בצורת חוקים. זהו הדבר היחיד שאיננו
יכול לבוא בפני הכנסת בצורת חוק, אלא בצורת החלטות
בקשר למדיניות-החוץ. התנהל ויכוח ממושך, האם יש
צורך לפרט את הדברים, והצענו לאנשי האופוזיציה שלא
יפרטו, והכנסת תקבל החלטה בצורה של אישור או אי-
אישור הקו המדיני.

אין לראות בהצעת חבר הכנסת ורהפטיג רצון צמצום
סמכויות הכנסת. הייתי רוצה לשאול אתכם שאלה פשוטה:
האם נוכל למשל, לקבוע כאן, על סמך דו"ח של שר-
הבריאות, כמה מיטות יש לסדר, כמה בתי-חולים יש
להקים והיכן יש להקים? סבורני שצורה כזו של החל-
טות אינה מועילה ואינה טובה. בפרטים כאלה אפשר לדון
אך ורק בוועדה. הבית צריך רק לאשר את הקו הכללי ואת
יסודות התכנית שלפיה יפעל השר. הוא הוין בשאלות
העבודה: יכולים אנו לדון כאן על אופי העבודה, על
היקפה ועל ביצועה, אבל לא על הפרטים.

דברי אינם נוגעים לעצם ההחלטות — על כך כבר
דיברתי. לדעתי יש להביא את הצעת חבר הכנסת ורהפ-
טיג לדיון ועדת-התקנון. שתביא לנו אחר-כך את החלטת
תיה, אחת יפריעו הדיונים האלה למהלך עבודתנו.

היו"ר י. שפרינצק:

אין ספק שהשאלה שעורר חבר הכנסת ורהפטיג,
נודעת לה חשיבות. מתוך חליפת הדברים כאן נחבר,
ששאלה זו טעונה דיון בוועדת-הכנסת או בוועדת-התקנון.
אבל, לפי שעה, עלינו לנהוג לפי המקובל. לפנינו מונחות
הצעות ועדת-העבודה. מר ורהפטיג יכול לערער על צורת
הגשת ההצעות, אבל צריך היה להביא את הערעור לפני
כן. ייתכן שוועדת-הכנסת תדון על תקפן של ההחלטות
האלה, שאין עממן הצעות-חוק, אבל לפי שעה אין זה
צריך למנוע את הבית מלדון ולהחליט עליהן.

השאלה שעורר חבר הכנסת ורהפטיג תועבר איפוא
לוועדת-הכנסת.

רשות-הדיבור לחבר הכנסת ה. רובין, שיסביר לנו
בקיצור נמרץ, כרגיל, את הסתייגותו, אם אפשר לקרוא
להצעה כה ארוכה — הסתייגות. (ו. אהרנוביץ:
זוהי התפשטות, ולא הסתייגות.)

ה. רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה. אני מציע למפלגות הקואליציה ולחב-
ריהן, שעשו זה עתה בדיחות פחות או יותר מוצלחות על
הסתייגות והתפשטות, לחלץ ביניהן את העבודה — פעם
יבקשו מהאופוזיציה תכנית, ואחר-כך יבואו ויטענו שהא-
פוזיציה אינה מגישה שום תכנית, ופעם, כשהתכנית
מוגשת, יתאוננו על „התפשטות“. ואציע להם בנידון זה
לפשפש קצת בזכרונם ולא לשכוח, שאם הם אינם

שכל אותם הצעדים שנעשו על-ידי הממשלה אינם פותרים את השאלה (החמורה) מציע רוב הוועדה שנבוא לידע סיכום ונציין בהצעות, שלפי הודעת שר העבודה נעשה כד"רכך, ותו לא. זאת מציע לנו יושב ראש ועדת העבודה, והוא מציין בסיפוק שדבר מסוים בוצע בכד"רכך אחוים, דבר שני יוגשם בזמן הקרוב ודבר שלישי — אנחנו רושמים לפנינו שהממשלה מתאמצת להגשימו, וכך הלאה.

אינני סבור שהבית ימלא את תפקידו, אם לאחר דיון כה רציני — מתוך הנחה שהוא רואה כחובתו לקחת חלק באחריות הממשלה למצב הקיים, ולחפש דרכים לפתרון השאלה הזאת, — יסתפק בהצעות הכוללות והסתמיות האלה. מחובתנו להציע תכנית, ונכון נאמר כאן, שנדרשת מאתנו תכנית. רק אתמול ציינה שרהעבודה שחבר סיעתי שמואל כץ לא הביא שום תכנית. אם ברצונכם לשמוע תכנית — הריהי לפניכם.

הצעות מתחלקות לשני חלקים: שני הסעיפים הראשונים מציינים את המצב בשתי השאלות — שאלת התעסוקה ושאלת השיכון. הסעיף השלישי הוא פירוט בסעיפי המשנה ניתנות כמה הצעות מעשיות לשם הקלת פתרון בעיות התעסוקה והשיכון. אין בדעתי להיכנס לפירוט הפרטים של הצעותינו. לדעתי מתפקיד הבית לבדוק את הדברים באופן כולל, ולמסור את הפרטים לדיון בוועדה המתאימה, או במשרד הממשלתי המתאים. תפקיד הבית להטיל חובה על הממשלה, או להציע הצעות אשר יתוו דרך, אשר יכוונו את פעולות הממשלה בכיוונים שיתקבלו ע"י הכנסת כטובים ביותר לפתרון השאלות; ובפרטים ידונו במוסד המתאים — בוועדה או במשרד הממשלתי.

כפי שאמר יו"ר הוועדה, אין שאלת התעסוקה שאלה של חוסר-עבודה; וזהו גם דעתי. שאלת התעסוקה איננה רק שאלה של חוסר עבודה ואיננה רק שאלה של משרד העבודה. זוהי שאלה של חבלי קליטה, זוהי שאלה מדינית כללית, משום שקליטת העליה היא יסוד היסודות של חיי המדינה ברגע זה. ואם כך הוא הדבר, הרי כאשר אנחנו באים להציע תכנית או החלטות לכנסת, עלינו להפנות את הצעותינו כלפי הממשלה כולה, ולא כלפי שר-העבודה או כלפי משרד-העבודה. משרד-העבודה אינו ממלא אלא פונקציה חלקית בתוך הממשלה. וההצעות שלדעתנו יכולות לסייע לפתרון בעיות התעסוקה והשיכון, יוצאות מגדר סמכותו של שר-העבודה; הן מחייבות את הממשלה כולה, הן תובעות מכל משרדי הממשלה שיעסקו בפתרון הבעיות האלה.

הנקודה העיקרית שחברי ואני הדגשנו בוויכוח, ושאותה רוצים אנו להדגיש גם בהצעות, היא: המשטר והשיטה הכלכלית במדינה הזאת, קו המדיניות הכלכלית שלנו, שכתוצאה ממנו נוצר מצב של חוסר עבודה ושפל כלכלי. בעיית התעסוקה כולה קשורה בשינוי המשטר בכל השטחים, והצעותינו מכוננות לפתרון מסוים של השאלה העיקרית הזאת. אקרא לפני הבית את הצעור תינו *.

א. גולדרט (החזית הדתית המאוחדת):

קודם-כל רציתי להעיר הערה בענין הנוהג החדש של הסתייגויות להצעות ועדת-העבודה. לדעתי כל הנוהג הזה

כולה. יש סיבה אחת ויחידה לאי-הקמת משקי-עזר בריכוזי העולים, והיא — הונחה ואי-ראיית הנוהל. והוא הדין לגבי שאלות אחרות, כגון חוסר אספקת מים וחשמל, הונחת הפרדסים הערביים, אי-ניצול האפשרויות הממשיות לקליטת עובדים בענפי עבודה שונים, פיגור בארגון עבודות ציבוריות ואיטיות בביצוען.

כל איש מחברי מפלגת הקואליציה המעוניין בתכנית ממשית לעידוד התעסוקה ולמלחמה יעילה באבטלה, ימצא תשובות ברורות בהצעותינו, מול הדין בורים המעורפלים והבלתי-מחייבים שבסעיף 3 של הצעות הרוב.

לפני חדשים 9- ימים הציעה כאן הממשלה תכנית. הרוב, "עודד" או בהחלטתו את הממשלה לביצוע תכניתה זו. אמרתי לא היתה בה תשובה מספקת לצרכי השעה. מאז עברו רק 9-10 שבועות, המצב החמיר — והתכנית הזאת כאילו לא היתה. כאן ניכר מקום התורפה בכל השאלות הכרוכות בעניני תעסוקה. אפילו ההבטחות, שמידת ערכן הממשי ידועה לאור הנסיון בעבר, נעשו פחות רמות ויותר צנועות, — ואנו מרשים לעצמנו להגיד, — בלתי-מספיקות לחלוטין.

תיארנו את המצב בשטח התעסוקה והאבטלה בצבעים אפורים. אולם עם זה יצויין, שהמצב הקיים איננו מחייב-המציאות כלל וכלל. הוא נובע במידה רבה מחוסר תכניתיות. מחוסר הבנת הדברים, ומא-ראיית הנוהל מצד הממשלה. מול אולת ידה מביאים אנו לפני הכנסת תכנית ברורה, ממשית, בת-ביצוע. אי-אפשר לבוא היום לפני עולים וחיילים משוחררים ולהבטיח להם 15 ימי-עבודה בחודש, שספק אם יס-תכמל למעשה לשיעור של 10 ימים. הכנסת חייבת לתת לממשלה הוראות מפורשות ולהזכיר לה, שם-חובתה להבטיח מינימום ממוצע של 20 ימי-עבודה בחודש.

אני מוותר על נימוקים נוספים. וברשות היו"ר אקרא לפני הבית את הצעותינו *.

א. לנקין (תנועת החרות):

כנסת נכבדה. בשם סיעת תנועת החרות אני מת-כבד להציע את הצעותינו בשאלת התעסוקה והשיכון, כסיכום לוויכוח שהתנהל בבית הזה. ברצוני להסביר מדוע לא מצאנו סיעתנו אפשרות להצטרף להצעות של רוב הוועדה, כפי שנוסחו על ידי יו"ר-הוועדה והובאו כאן. אנו רואים בהצעותינו נסיון של סיכום לדיון בבעיות כאובות, נסיון למציאת פתרון לבעיות הללו. נסיון למצוא אותו הדיון בהצעות מעשיות כתכ-נית לפעולת הממשלה. הצעותי של יושב-ראש הוועדה, שהובאו כאן בשם רוב הוועדה, אינן מביאות שום הצעות ממשיות. הצעות אלה מציינות את העובדות כפי שהן בצורה נכונה או לא נכונה — אין על זה ויכוח כרגע. הבית דן בשאלה חשובה, והכל התייחסו אליה בראיית רבה, משום שזוהי שאלה של תעסוקה, של חוסר עבודה, של חוסר שיכון לרבבות אזרחי המדינה.

ואחרי דיון זה, אחרי הודאה בכך שהשאלה עדיין קיימת בכל חומרתה (ואפילו שרהעבודה הודתה בכך

שהחברים האלה הציעו כאן ושמעו זאת כל החברים. בוועדה דובר על ארגון עבודות ציבוריות, על עיבוד פרדסים נטושים, על הכשרה מקצועית ויצירת אפשרויות לקביעת מקומות לעבודת-קבע למען העולים. האם הביאו החברים האלה תכניות אחרות? הרי כל הרברים האלה הושמעו עוד קודם לכן בוועדת-העבודה. חבר הכנסת רובין הביא לנו כאן הצעות חדשות בנוגע לבתי-ספר, פרדסים נטושים, פיתוח ארז-שבע ועוד. לי ידוע, שאת ארז-שבע גילה אברהם אבינו ולא ידעתי שזאת גילה חבר הכנסת רובין. אני מצטער מאד על תופעה זו.

כאשר דנו בשעתו בבית בשאלת שיכון העולים, הציע החבר ברייהודה — אחרי הרצאת שר-העבודה — לעבור עליה לסדר-היום. והנה הצליחה הממשלה להביא לכלל פתרון מסוים את שאלת השיכון, ואת זאת ציינו בהחלטה; לא פורנו תהילות ותשבחות לממשלה. ומשונה הדבר, שלגבי החלטה זו ישנה הסתייגות. אני יודע על חילוקי-הדעות בבית הזה, ואני יודע על חילוקי היתוסים מחוץ לבית; אולם על מה יכולים להיות חילוקי-הדעות בציון עובדה משמחת ומעודדת, לדעתי, את כולם — השיכון לעולים קם. הרי יודעים החברים של הבית הזה, שישנם יהודים שאינם באים ארצה, משום שהם מסרבים להיכנס למחנות. אני מדבר על מספר משפחות לא קטן מאדן מסוימת, שהודיעו כי הם רוצים בכל נפשם לעלות ארצה, נכונים להשתתף בהוצאת השיכון ובלבד שישטרו אותם מחיים במחנות-השיכון. ובכן, מדוע היתה צריכה האופוזיציה להסתייג ממסקנה זו? מופלא הדבר בעיני! אני יודע כי בקונסה הזאת שמנהלת האופוזיציה לגבי הממשלה — ואני אשמח אם דברי יוכחו — מתנהלת קונסה מיוחדת לגבי משרד-העבודה שהיא כולה קונסרה וחבל.

במסקנה ב' אנו ציינו כי משק ישראל התגבר על חבלי המעבר ממשק-מלחמה למשק של שלום. תוך כדי קליטת עולים חדשים, זו היא עובדה מדינית, לא רק כלכלית. ואם נלכדו לאפשרויות אלה הרי זה לא במשק הודות למשטר הכלכלי, אשר סיעת חירות מציעה לשנותו. האומנם יכולים היינו להתקדם בשיכון ובארגון עבודות — לולא מלחמתה של הממשלה בהתייקרות ובאינפלציה? כאן אני חוזר לענין המשטר. כיצד, למשל, אומרת סיעת חירות להגביר את היצוא ולהילחם בצורות שונות נגד שיטת ה"צנע", אשר רק היא עשויה לאפשר את הגברת היצוא? זהו אבסורד.

אשר לדברי חברי מר רובין, הצעותיו ונימוקיו. ראשית אני מודה לו על שאינו מוסיף את רוב הוועדה למשפט או לבידור בדבר "קופירייט" של הצעותיו — יפה מצדו. איך הגיעו בשכלם-יהם, רוב חברי הוועדה, להצעותיהם? פשוט מאד. ישבנו בשורה של ישיבות והשתדלנו כפי מידת יכולתנו לברר את האפשרויות של עבודות ותעסוקה במדינה. העירונו הערות והעלינו הצעות יחד עם נציגי משרד-העבודה ובעזרתם. כל אחד ואחד הביא את הצעותיו והסביר מדוע הצעה זו ניתנת להגשמה ואחרת אינה ניתנת להגשמה. ובסיסם העלינו את הצעותינו. מה עשה מר רובין? כשסיכמנו למשל, שיש לפתח את משקיה העירוני, הוא הוסיף מספר — שלושת אלפים — והוא בטוח כי בה בשעה שהעלה על הנייר מספר מסוים, הרי בידיו תכנית, לא פחות ולא יותר. וכן למשל, הצעו מר רובין קליטת פועלים בענפי התחבורה והרכבת. זוהי המצאה לגמרי חדשה, אשר אותה היה נחוצי כמובן להעתיק — כל כך היא

מיותר לגמרי. אנוחנו מעבירים לטיפולו של כל ועדה הוועדה הצעות-חוק של הממשלה. לאחר דיוניה מציעה הוועדה לפני הכנסת את החוק בצירוף ההסתייגויות. במידה שישנו, או שמקיימים ויכוח כללי על הרצאת השר, ולאחר הוויכוח ניתנת הרשות לכל חבר כנסת, או לרוב הקואליציוני או לכל סיעה, להציע הצעות. אולם כאן יש נוהג חדש: קודם-כל מתקיים ויכוח, ולאחר הוויכוח באות ההצעות של הוועדה. וכי אין עכשיו הזכות לכל חבר הכנסת להציע את הצעתו, לאחר ששמע את הצעות הוועדה? ואם כן, מה באות להוסיף הצעות אלה? מה בא להוסיף נוהג חדש זה?

אם, מצד אחד, חבר הכנסת רובין או, מצד שני, חבר הכנסת לנקי, באים ואומרים: אתם מטיחים בכל הודמ נות כלפי האופוזיציה שאין היא מכינה הצעות, — כאן יש הצעה מסוימת. האפשר לקרוא לכך הצעות? מובן, הם מציינים בהצעותיהם, מה צריכה הממשלה לעשות, אך כדי לממש את ההצעות האלה זקוקה הממשלה לאוצ' רות-קורה. מהיכן תקח את הכסף למימוש ההצעות היפות — דבר זה לא צוין בהצעות האמורות. ואם כן — לשם מה זה בא? גם אחרי הוויכוח המדיני באה הצעה מטעם הרוב הקואליציוני, והצעה של כל סיעה וסיעה. אך לשם מה צריכה הוועדה להיכנס לעובי הקורה של ענין חדש? בעצם אין אלה הסתייגויות, אלא השגות. יש לנו עכשיו שני סוגי הסתייגויות: מצד אחד הסתייגויות ממש ומצד שני השגות. לכן רואה אני את כל הענין הזה כמיותר.

באשר להסתייגויות, חייב אני להודיע: לא הסתייגתי, אלא רק הצעתי את הדבר הזה. בוועדת-העבודה לא התקיים כל ויכוח, ואני לא הצעתי את הצעתי כחיד: גם החברים אלמליח, גלוסקא ואונא, הצטרפו להצעתי. ההצעה אומרת: "מחובת משרד-העבודה ומוסדות שיכון מטעם המדינה והמוסדות האומיים לכלול בתכניות השיכון שלהם הקמת מוסדות דתיים, כגון הכנסת ובניי מקוואות, יחד עם שאר מוסדות ציבור אשר ייבנו בשיכונים החדשים".

באשר הצעה זו חורגת מן הוויכוח הכללי, שהתנהל על פסים כלכליים; באשר הענין הזה הוא ענין מיוחד של השקפה, של רוח, של תרבות; ובאשר לא התקיים כל דיון על כך בוועדה מבקש אני — ואני חושב שהיושב ראש יסכים לדבר — להעביר את ההצעה, כי זאת בעצם אינה הסתייגות, לוועדת-העבודה לדיון, ולאחר זאת להביאה לפני הכנסת כהצעה מוסכמת, או כהצעת רוב, או כהצעת מיעוט.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת גולדרט הביא הצעה של תיקון לשמו, אבל גם בו אין תכנית. עכשיו נשמע את מסקנות רוב הוועדה.

ע. גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה):

ברצוני להשיב כאן על דברי המסתייגים. ואלך מן הקל אל הכבד. "הקל" — זהו שינוי המשטר, כהצעת מר לנקי; "הכבד" — זוהי התכנית. חבר הכנסת לנקי סבור, שכל הצרות והפגעים שיש לנו בעניני התעסוקה, באו בגלל המשטר הכלכלי. אבל אני מצטער לציין, כי בהצעותיו הוא אינו מציע לנו שום משטר אחר, והוא הדין לגבי הצעותיו של חבר הכנסת חנן רובין, המציע לנו כביכול תכניות חדשות. בוועדה שמענו מפי נציגי משרד-העבודה, ומפי שר-העבודה את כל אותן ההצעות

לפנינו את הודעת הממשלה, כי היא תעשה מאמצים להרחבת מדות ההכשרה המקצועית. בא חנן רובין ומ' ציע 3000 להכשרה לבנין. אני רוצה לגלות לו סוד: אין הסתדרות פועלי הבנין יכולה להעמיד את מספר המדריכים הדרוש להכשרת 3000 פועלי-בנין. לו גם היה כמספר הזה.

ולסיום: ועדת-העבודה, כל הוועדה, — והריני מציין זאת כיושב-ראש הוועדה — טרחה להביא את חלקה לבירור שאלות התעסוקה והשיכון במדינת ישראל; ותוך כדי בירור בוועדה ובכנסת, החלו כמה מהצעותיה של הוועדה ללבוש עור ועצמות. היו קשיים, עלולים גם להיות כשלונות. ענין התעסוקה מחייב מאמצים. קל יותר לנסח החלטה, מאשר „לנסח" כביש. אבל מאמץ ישנו וקיים ויימשך. אני מציע. איפוא. לבית לקבל את ההחלטות של ועדת-העבודה.

היו"ר י. שפרינצק:

הגיע הזמן לסכם את הדיון שהתפתח שלא בצורה המקובלת. ההצעות שהובאו לפנינו אינן תקידים ואינן קובעות שיטה חדשה. נצטרך לחזור לשיטות הקודמות.

לפנינו הצעות הוועדה והצעות מקבילות של כמה מחבריה. ההצבעה תהיה כדלקמן: נמנה את מספר המצביעים בעד הצעת רוב הוועדה (לא נמנה את מספר המתנגדים). בעד הצעת חבר הכנסת ח. רובין ובעד הצעת חבר הכנסת א. לנקין. הצעת חבר הכנסת גולד-רט תועבר, לפי הצעתו הוא, לוועדת-העבודה.

ה צ ב ע

- 49 בעד הצעת רוב הוועדה (*)
— 16 בעד הצעת חבר הכנסת ח. רובין (*)
— 9 בעד הצעת חבר הכנסת א. לנקין (*)
הצעת הוועדה נתקבלה.

ד. חוק מס הרכוש העירוני (הוראות שונות), תש"ט—1949 (*)

כפי שנאמר לי — מקום נרחב גם בוויכוח. בוועדת-הכספים נתקבלו כמה יסודות לחוק הזה, המשאירים את המצב שהיה קיים לגבי בתים, ומעלים במידה ניכרת למדי את המס על מגרשים וריקים. חוק הוורקו היה קיים כידוע כל תקופת שלטון המאנדאט. אני חייב לקרוא לפניכם את הנוסח, ואחר כך יציעו המסתייגים את הסתייגויותיהם (*).

במלים פשוטות אפשר לומר, שמשאירים את הוורקו על בתים — בין אם הם משמשים אך ורק לתעשיה, ובין אם הם משמשים למגורים — בגובה הקודם של 10% מהשווי השנתי הנקי. אותו אחוז גר' בים ממגרשים וריקים שאין עליהם בנייני-קבע, בתנאי שערך המגרש לא יעלה על 500 ל"י. שווה הוא יותר מזה, ועד אן לירות — גובים את המס בשיעור של 16.7% מן השווי השנתי הנקי. השיעור הזה גדל עד 25% בעד מגרש ששווי הוא 1000—1500 ל"י. על מגרשים שערכם הוא למעלה מ-1500 ל"י נקבע מס, לפי החוק הזה, בשיעור של 35% מהשווי השנתי הנקי. סעיף 1 של החוק מוסיף לבאר, כסיפא שלו, שאם משפחה מחזיקה קרקע רשום על שם כמה מבני-המשפחה,

אוריגינאלית!... אני מצטרף לברכה שהושמעה מעל במה זו לשר-התחבורה ולאותם פועלי הרכבת הוותיקים, ששמרו על מקום-עבודה זה רבות בשנים תוך סבל רב וזכו היום להעלות את רכבת-ישראל לירושלים. אולם פעולה כלכלית זו אופשרה ע"י פעולה מדינית מסויימת אשר האופוזיציה בשעתו לא קיבלה. הגענו לקו ירושלים הודות להסכם מסויים, שאתם הצ' בעתם נגדו. אף זאת היא שאלת תעסוקה ושאלה כל-כלית; ואף זאת העתקנו מן האופוזיציה...

בענין באר-שבע ברצוני לומר: מה זאת אומרת שהיה? בוועדה נשמעה השערה כלפי חברה העור סקת בענין באר-שבע, ואנו לא קיבלנוה. בחברה הזאת משתתפת הקק"ל, אשר אינה ידועה כמסוד בלתי-זרין ביותר. היו קשיים וישנם קשיים ברברים שונים, מר חנן רובין, שאין לך מה להשיב עליהם. מפני הכבוד איני רוצה לדבר עליהם כאן. בבאר-שבע התגברו עתה על הקשיים האלה וכוים אנו עומדים לפני בניית 300 בתים חדשים. אבל, הואיל ואת ההצעה הזאת הציע החבר רובין לפני 3 שבועות, הרי היא לדעתי קיימת ועומדת, ובכך, הענינים זויים — האופוזיציה אינה זזה. ביררנו את ענין משקיה-עזר והוברר שהיתה סריה אחת של משקיה-עזר, ועכשיו, בהשתתפות הממשלה, נישגשים לסריה שניה של משקיה-עזר. אינני חקלאי, אבל כאיש הארץ ידוע לי, שמשקיה-עזר אין מקימים בבת-אחת. היתה פרובלימה של מים, צינורות וזרעים וכו', אולם תוך כדי בירור בוועדה, מתגברים על כמה מן הקשיים האלה. אולם האופוזיציה נשארה אוריג'י-נאלית ואינה זזה מהצעותיה.

והנה כשאין אנו קובעים את המספר של משקיה-עזר, כפי שקבע המומחה והחקלאי הגדול, ידידי ח. רובין, אין זאת תכנית, וכשמוסיפים מספר זה או אחר קוראים לזאת תכנית. כאשר אנו אומרים שרשמנו

היו"ר י. שפרינצק:

הנוכל לדון בחוק מסי מכס ובלו? רשות-הדיבור ליור ועדת-הכספים.

ד. צ. פנקס (יור' ועדת-הכספים):

אבקש את כבוד היושב-ראש לאפשר קודם דיון בחוק מס הרכוש העירוני, כי בשאלת חוק מסי מכס ובלו יש צורך לברר נקודה אחת אשר עוסקים עכשיו בבירורה.

היו"ר י. שפרינצק:

נעבור, אם כן, לדיון בחוק מס הרכוש העירוני.

ד. צ. פנקס (יור' ועדת-הכספים):

התקציב השנתי כפי שהוגש לכנסת עלידי שר-האוצר, דורש הכנה עלידי חוקים חדשים אחדים, ועלידי תיקון חוקים קיימים אחדים. החוק הראשון אשר את תיקונו אנו מגישים לכנסת, נוגע למס הרכוש העירוני. הנושא נכלל בהוצאתו של שר-האוצר, ותפס-

— ולא לשעבדם בחוק זה. כפי שהייתה נהוג ברומה העתיקה.

מ. בן-עמי (הספרדים):

יש לי שלוש הסתייגויות לחוק המוצע.

ההסתייגות הראשונה היא למחוק את סעיף 1(ג). פירושו של דבר לפטור ממס רכוש עירוני מגרשים שאין עליהם בנייניקבע. ההצעה הזאת שונה במקצת מהצעתו של חבר הכנסת י. רוקח בזה, שהיא מדברת על מגרשים פנויים, ולא על בנינים. מן הנכון היה לבטל לגמרי את מס הרכוש העירוני, גם על בנינים, מאחר שקיים מס-הכנסה מודרג על בנינים, ואין מס רכוש מודרג קיים לגבי כל רכוש אחר. מס הרכוש העירוני פוגע בנכסי המקרקעין כיוון שאין אפשרות להיפטר ממנו, הוא מכביד מאד גם לגבי הבניה, וגם לגבי השקעות הון בבנין וקניית מקרקעין. המס הזה מכביד לגבי הרבה סוגי קרקעות אשר הבניה אינה אפשרית בהם, מפני שהן קרקעות משותפות לבעלים רבים, או מפני שהן נמצאות באזורי-ספר, בעיקר בירושלים; והחוק אינו מבחין בין קרקע לקרקע, וכל מגרש פנוי בשטח עירוני חייב במס הזה. כן רואה אני שהמס הזה אינו גורם מעורר לבניה, אלא גורם להפסקת הבניה, מפני שכל אדם חושש לקנות מגרש שהוא עלול לאבד אותו על-ידי מסים המגיעים עד כדי 2.1% לממשלה ועד כדי 2.1 אחוז ומעלה לרשות-המקומית. ומכיוון שאין רצון לקנות קרקע, ממילא אין גם בנין. משום כך אני מציע, ענין פשרה בין הצרכים של האוצר ובין הצדק לגבי עצם המס, לבטל את המס על קרקע פנויה. אבל אינני יודע מה יהיה גורל ההצעה הזאת, מפני שלא תמיד ההגיון הוא הקובע לגבי הצעות, ואף לא הצרכים. הנה למשל, כשלא היתה אפשרות להטיל מס מכזיבים, מצאו דרך אחרת לכיסוי הגרעון בשיעור של שני מיליון לירות. עדיין אין לי הרשות למסור כיצד עושים זאת, אבל מוצאים דרך להטיל מסים באיזו צורה שהיא עד כדי מיליונים אחרים. הסכום הכללי שיכנס המס המוטל על מגרשים פנויים הוא 350 אלף ל"י — ואינני רואה מדוע אי אפשר למצוא מקור אחר לכיסוי הסכום הזה, ועל-ידי כך לעודד את הבניה, שאנשים יקנו מגרשים ויבנו עליהם בתים.

ההסתייגות השנייה היא, להסתפק במה שהיה קיים עד היום — 0.6% של השווי הכללי של הקרקע, לגבי כל המגרשים הפנויים.

ההסתייגות השלישית — אני אומר שאין לעשות חטיבה אחת מכל בנייה-משפחה. זה היה בימי הרומאים, כאשר האשה והילדים היו רכוש הפרטי של הבעל, ואז יכול היה הבעל לרדות בבנייה-משפחה, לא רק ברכושם אלא גם בגוכם. לפי הסעיף המוצע יוצא, שבמקרה שלאשה לילדים למטה מגיל 18 היו מגרשים עד כדי ערך של 1500 לירות, הם חייבים כולם יחד במס בשיעור של 2.1%.

יש מקרים שלאשה יש רכוש משלה, או לבן ג' לבת רכוש קרקע משלהם עוד בטרם מלאו להם 18 שנה; ויש אף מקרים שאשה אינה גרה בכפיפה אחת עם בעלה, או בנות שנישאו בטרם מלאו להן 18 שנה — בכל המקרים הללו נחשבת המשפחה, לפי הצעת החוק, ליחידה אחת, ועל כל מגרשיהם יוטל מס בשיעור של 2.1% משוויים, אם ערכם הכללי הוא למעלה מ-1500 ל"י, אני מציע להכיר בזכויות האישיות של כל אחד ובנידון זה להפריד בין הבעל והאשה או הבעל ובניו

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

כנסת נכבדה, כפי שהוסבר לנו, אין החוק הזה בא רק להגדיל את ההכנסות לאוצר, אלא גם למנוע ספסרות ולהגביר את הבניה. בקרוב יובאו לפני הכנסת חוקים בקשר להעלאת ערך המקרקעים ולהעלאת ערך הרכוש, והבית ייווכח שחוק זה הוא חמור ביותר ומונע כל אפשרות של ספסרות, ולדאבוני הרב הוא גם עלול להפריע לעידוד הבניה. על-כ"פנים הזכרתי כאן את חוק העלאת ערך המקרקעים — שהבית בוודאי עוד ידון בו — בתור נימוק, שהפעם אין להניח שהחוק מוצע לשם הגדלת מס הרכוש העירוני, מניעת ספסרות והגברת תנועת הבניה. לדעתי, יוצר מצב הפוך מזה, ישנם חוגים ידועים הרואים את בעלי-הקרקע שלנו כאפנדים או כבעלי-אחר זוט גדולות, שברשותם נמצאים שטחי קרקע גדולים, ולכן יש כמובן להטיל עליהם מסים לטובת קופת המדינה, אולם אני שמת לציון, שאין התנאים האלה מתאימים למציאות בארצנו. תנאי מציאותנו הם בדיוק הפוכים, בעלי-הקרקע שלנו הם ברובם המוני-העם, על-כ"פנים חלק גדול מאד מהם. אז עדים לעובדה, שאנשים משכבות המוני העובדים, או בני המעמד הבינוני, המצויים בארץ זה עשרים או שלושים שנה, עבדו קשה מאד בכל מיני עבודות וחסכו מכספם לשם קניית מגרש קטן או מגרש גדול יותר, מתוך תקווה, שבבוא היום תימצא להם אפשרות לחסוך עוד קצת כסף כדי לבנות לעצמם בית על אותו מגרש. אולם החוק הזה, שמגמתו היא להגדיל את מס הרכוש העירוני, ימנע מראש את הפועל או האזרח הפשוט לחסוך חלק מהכנסתו לשם קניית מגרש, כדי שיוכל בבוא הזמן לבנות עליו בית לעצמו. מדוע? כאשר באותו רגע שהוא קונה את המגרש, אין ברשותו הכסף הדרוש לגשת מיד לבניה. אין קיימים בארץ באנקים מתאימים הנותנים במקרים כאלה אשראי או משכנתות. תקוותו של הפועל או האזרח הפשוט לבנות בית לעצמו יכולה, איפוא, להתגשם רק כעבור תקופה של 10 שנים ולפעמים אפילו למעלה מזה. אם נביא בחשבון, שהחוק דורש 2.1% מס מערך הקרקע בתוספת אותו הסכום שדורשות המועצות העירוניות, יוצא שבמשך תקופה של 20 שנה בערך, יאכל הקרקע על-ידי המסים. סבורני, שבבית הזה מצויים ניגני חוגים רחבים מאד שצריכים להיות מעוררים יינים ממש למנוע חוק כזה. כי חוק זה חוק זה יפגע בראש וראשונה בהמונים, בהמוני האזרחים. הוא לא יפגע באדם העשיר, בעל מאה או כמה מאות דונם, היכול להרשות לעצמו למכור חלק ניכר מקרקעותיו ובכל זאת יישאר עוד ביצו רכוש גדול. מס זה יפגע בראש וראשונה באנשים, שברשותם נמצאת חלקת קרקע לבניה ואין בידם הכסף להתחלתה. וכפי שכבר אמרתי, אין במדינה באנשים מתאימים לממן הלוואות לבניה, והתוצאה תהיה, שבעבור תקופה של מספר שנים יעמדו האנשים הללו לפני העובדה, שערך הקרקע ייאכל על-ידי המסים, ומאידך — גם קופת הממשלה לא תתעשר מזה.

זאת ועוד: ישנן קרקעות רבות בארץ, שבעליהן נעדרים. ייתכן מאד, שרבים מהם או יורשיהם יופיעו באחד הימים, במרוצת השנים, לתבוע את רכושם, וימצאו שרכושם זה נאכל על-ידי המס הגבוה, שמס הרכוש העירוני אינו מהווה בו אלא תוספת למסים רבים אחרים.

אנו מציעים איפוא להשאיר את גובה מס הרכוש

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ב. רפטור להסתייגות בסעיף 1(א).

ב. רפטור (מ"פ):

"יתכן שמוטב היה אילו היינו קובעים שיטת מסים חדשה והיינו משנים ומבטלים מסים קודמים. אולם כל זמן שלא חלו שינויים, הרי עלינו לתקן תיקונים בחוקים הקיימים בשם לב לצרכינו ולבסיס הפרוגרסיבי של המס. וכאן ברצוני להציע שני תיקונים.

לסעיף 1 (א) אני מציע להוסיף את המלים „בהתחשב בהיקף המחזור והייצור של המפעל, הכנסתו ומספר פוע" ליו". בהצעה שהביא יו"ר ועדת הכספים נאמר: „על כל בנין המשמש למפעל תעשייתי הפועל במכונות מונעות ככוח מיכאני, לרבות המגרש שעליו עומד הבנין — 10% מהשווי השנתי הנקי". אנו מציעים מס מודרג כתיקון להצעה.

גם לסעיף 1 (ב) מציעים אנו תיקון בתוספת, בהתחשב עם גודל המגרש והבנין, ואנחנו גם מוסיפים, ש"שר" האוצר יתקין תקנות בנוגע לגודל מס פרוגרסיבי זה". איננו מקבלים את הנוסח שהיה עד עתה, משום שלא ייתכן שלא יובא בחשבון היקף המחזור והייצור של המפעל, הכנסתו ומספר פועליו; אי אפשר להטיל אותו המס על מגרש שעליו עומד בנין, שעובדים בו 200 פועלים או רק 5 פועלים, ואי אפשר להטיל אותו המס על מפעל אחד, שמחזורו מגיע אלפי לירות, ועל מפעל אחר, שמחזורו מגיע לעשרות אלפי לירות. זהו מס שווה ואין לו כל הצדקה. אין זה מס 50%, ואנו גותנים לשר האוצר יפיקו לקבוע את גודל הפרוגרסיה.

לסעיף 1 (ג) (1), מקום שם נאמר „על כל קרקע שאין עליה בנין קבע", מוסיפים אנו לפסקות (א), (ב) (2) — את הפסקות (ד), (ה), (ו) (1) ו(2):

„(ד) עולה על 1500 ל"י אך אינו עולה על 3000 ל"י — 2.1% של השווי הכללי של הקרקע;

(ה) עולה על 3000 ל"י אך אינו עולה על 5000 ל"י — 3% של השווי הכללי של הקרקע;

(ו) עולה על 5000 ל"י אך אינו עולה על 10000 ל"י — 5% של השווי הכללי של הקרקע;

(ז) עולה על 10000 ל"י — 10% של השווי הכללי של הקרקע."

אנו מציעים להגדיל עוד ארבעה סוגים, ובמקום הכ" חוב בסעיף 1 (2) (2), לפי הצעת יו"ר ועדת הכספים: „בכל מקרה אחר — 2.1% של השווי הכללי של הקרקע", מציעים אנו את התיקונים הנוספים. התיקון שלנו מבוסס על ההכרח במס פרוגרסיבי, בהתחשב עם גודל המגרש ואפיו, בשם לב לבעל המגרש, שאולי לא היה ביכולתו לבנות. ולא כן הדבר לגבי אדם שיש לו שטח יותר גדול, שביכולתו למכור חלק מהמגרש ולבנות בחלק שנשאר בידו, — דבר שיש בו משום עידוד לבניה ולפ"י הוח. כן יש בעלי מגרשים, שהשטח שלהם עולה על דונם אחד ומגיע אפילו עד חמישה דונם. בעל מגרש כזה אינו יכול לטעון את הטענה, שאין ביכולתו לבנות. הוא יכול למכור חלק מהמגרש ולבנות על החלק הנותר. לכן מביאה ההצעה שלנו בחשבון את מקום המגרש, גדלו השימוש בבניה, ואנחנו מציעים בזה להתחשב בדאגה לבעל המגרש הכונה בעצמו ושאינו מספיק בקרקע.

שני בני-הזוג, או ילדים עד גיל 18, חושבים את ערך כל המגרשים האלה הרשומים על שם בני-המש" פחה הזאת, כאילו הם רשומים על שם בעל-הקרקע אשר באים לגבות ממנו את המס.

לסעיף הזה ישנן מספר הסתייגויות. ראשון המס" תייגים, המערער על עצם גביות המס הזה, הוא חבר הכנסת י. רוקח.

י. רוקח (הציונים הכלליים):

אני מצטער צער רב שאנו צריכים לשוב ולדון על חוקים השייכים לעבר, שלא בא כל הסדר ביחסים הפינאנסיים בין הממשלה ובין הגורמים המקומיים. אני סבור שהיה זה לטובת שני הגורמים העיקריים המסדיים את החיים הציבוריים במדינה, אילו נעשה הדבר בזמן. אני רוצה להזכיר כאן את הוועדה ששר האוצר מינה אותה בזמנו, לשם הסדרת היחסים הפינאנסיים בין השלטון המרכזי ובין השלטון המקומי, ובכלל זה יחסי המסים.

והנה חוזרים אנו לתקופה הקודמת, ועלי להביע את הצער העמוק על שהממשלה, לא רק במס זה כי אם גם במקרים רבים, חוסמת את הדרך בפני השלטון המקומי לגבות מסים, וגם מונעת מן השלטון המקומי לשנות את שיטת המסים, דבר אשר היכינו לו זמן רב.

משום כך הכנסתי בחוק המוצע הסתייגות הא"ר מרת: „מס-הרכוש העירוני יוערך וייגבה יחד עם מס-הבתים של העיריות, ויהיה מודרג". כאשר גובים את המסים יחד, קל יותר להביאם לידי דירוג מוצדק. כאשר שני גופים גובים את המס בנפרד, הרבה יותר קשה להביא את המסים לידי איזון דירוג שהוא.

אך לדאבוננו, יגבו אותו המס בנפרד הממשלה וכל אחת מן העיריות, עליידי גובים שונים, עליידי רישומים שונים, הערכות שונות וערעורים שונים, ואני שואל את הכנסת, האם בתקופה זאת, כשדרושה לנו כל פרוטה — ופרוטה בין אם היא באה לרשות המקומית ובין שהיא באה לשלטון המרכזי, צריכה להיות יקרה — מותר לבזבז כסף? זה לא ייתכן; לפי הערכ" תי יכולנו לחסוך כמעט 100 אלף לירה אילו היינו גובים את המס בצורה מסודרת ומשותפת, מודרגת ולא מכ" בידה. תארו לכם שבאותו היום באים אל בעל-הבית ובעל-המגרש בא-כוח הממשלה ובא-כוח העיריה, שני הם באים לגבות אותו המס לפי הערכות שונות.

לכן אני מציע לקבל את הנוסחה שקראתי לפניכם כתוספת לסעיף 1 של החוק.

הצעה אלטרנטיבית באה ההסתייגות השניה לב" טל את המס כמס רכוש עירוני ולהעביר אותו לידי השלטונות המקומיים כמס-בתים, ולעשות אח"כ את החשבון של חלוקת המעמסה בין הממשלה והשלטון המקומי. מס הרכוש העירוני, אשר יו"ר ועדת הכספים כינה אותו וורק — שם שאין לו תרגום, אך יש לו היסטוריה — אני מקווה שיבוא יום ונבטל אותו לגמרי. (א. א. ל. מ. י. ח. וורק בתורכית פירושו שטן) כבר עמדתי על כך, שמשם זה אינו מתאים למגמה שישנה במדינה לפרוגרסיביות ודירוג במסים. לכן באה ההצעה האלטרנטיבית לבטל את מס הרכוש העירוני.

מ. בן-עמי (הספרדים):

יש לי שלוש הסתייגויות לחוק המוצע.

ההסתייגות הראשונה היא למחוק את סעיף 1(ג). פירושו של דבר לפטור ממס רכוש עירוני מגרשים שאין עליהם בנייניקבע. ההצעה הזאת שונה במקצת מהצעתו של חבר הכנסת י. רוקח בזה, שהיא מדברת על מגרשים פנויים, ולא על בנינים. מן הנכון היה לבטל לגמרי את מס הרכוש העירוני, גם על בנינים, מאחר שקיים מס-הכנסה מודרג על בנינים, ואין מס רכוש מודרג קיים לגבי כל רכוש אחר. מס הרכוש העירוני פוגע בנכסי המקרקעין כיוון שאין אפשרות להיפטר ממנו, הוא מכביד מאוד גם לגבי הבניה, וגם לגבי השקעות הון בבנין וקניית מקרקעין. המס הזה מכביד לגבי הרבה סוגי קרקעות אשר הבניה אינה אפשרית בהם, מפני שהן קרקעות משותפות לבעלים רבים, או מפני שהן נמצאות באזורי-ספר, בעיקר בירושלים; והחוק אינו מבחין בין קרקע לקרקע, וכל מגרש פנוי בשטח עירוני חייב במס הזה. כן רואה אני שהמס הזה אינו גורם מעודד לבניה, אלא גורם להפסקת הבניה, מפני שכל אדם חושש לקנות מגרש שהוא עלול לאבד אותו על-ידי מסים המגיעים עד כדי 2.1% לממשלה ועד כדי 2.1 אחוז ומעלה לרשות המ-קומית. ומכיוון שאין רצון לקנות קרקע, ממילא אין גם בנין. משום כך אני מציע, כעין פשרה בין הצרכים של האזור ובין הצדק לגבי עצם המס, לבטל את המס על קרקע פנויה, אבל אינני יודע מה יהיה גורל ההצעה הזאת, מפני שלא תמיד ההגיון הוא הקובע לגבי הצעות, ואף לא הצרכים, הנה למשל, כשלא היתה אפשרות להטיל מס מכזיב, נמצאו דרך אחרת לכיסוי הגרעון בשיעור של שני מיליון לירות. עדיין אין לי הרשות למסור כיצד עושים זאת, אבל מוצאים דרך להטיל מסים באיזו צורה שהיא עד כדי מיליונים אחרים. הסכום הכללי שייכנס המס המוטל על מגרשים פנויים הוא 350 אלף ל"י — ואינני רואה מדוע אי אפשר למצוא מקור אחר לכיסוי הסכום הזה, ועל-ידי כך לעודד את הבניה, שאנשים יקנו מגרשים ויבנו עליהם בתים.

ההסתייגות השנייה היא, להסתפק במה שהיה קיים עד היום — 0.6% של השווי הכללי של הקרקע, לגבי כל המגרשים הפנויים.

ההסתייגות השלישית — אני אומר שאין לעשות חטיבה אחת מכל בניי-המשפחה, זה היה בימי הרומאים, כאשר האשה והילדים היו רכושו הפרטי של הבעל, ואז יכול היה הבעל לרדות בבניי-המשפחה, לא רק ברכושם אלא גם בגוּמם. לפי הסעיף המוצע יוצא, שבמקרה שלאשה וילדים למטה מגיל 18 היו מגרשים עד כדי ערך של 1500 לירות, הם חייבים כולם יחד במס בשיעור של 2.1%.

יש מקרים שלאשה יש רכוש משלה, דא לבן גז לבת רכוש קרקע משלהם עוד בטרם מלאו להם 18 שנה; ויש אף מקרים שאשה אינה גרה בכפיפה אחת עם בעלה, או בנות שנישאו בטרם מלאו להן 18 שנה — בכל המקרים הללו נחשבת המשפחה, לפי הצעת החוק, ליחידה אחת, ועל כל מגרשיהם יוטל מס בשיעור של 2.1% משווייה. אם ערכם הכללי הוא למעלה מ-1500 ל"י, אני מציע להכיר בזכויות האישיות של כל אחד ובנידון זה להפריד בין הבעל והאשה או הבעל ובניו

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

כנסת נכבדה, כפי שהוסבר לנו, אין החוק הזה בא רק להגדיל את ההכנסות לאוצר, אלא גם למנוע ספסרות ולהגביר את הבניה. בקרוב יובאו לפני הבית חוקים בקשר להעלאת ערך המקרקעים ולהעלאת ערך הרכוש, והבית ייווכח שחוק זה הוא חמור ביותר ומונע כל אפשרות של ספסרות, ולדאבוננו הרב הוא גם עלול להפ-ריע לעידוד הבניה. על-כל-פנים הזכרתי כאן את חוק העלאת ערך המקרקעין — שהבית בוודאי עוד ידון בו — בתור נימוק, שהפעם אין להניח שהחוק מוצע לשם הגד-לת מס הרכוש העירוני, מניעת ספסרות והגברת תנועת הבניה. לדעתי, יוצר מצב הפוך מזה, ישנם חוגים ידועים הרואים את בעלי-הקרקע שלנו כאפנדים או כבעלי אחר-זות גדולות, שברשותם נמצאים שטחי קרקע גדולים, ולכן יש כמובן להטיל עליהם מסים לטובת קופת המדינה. אולם אני שמח לציין, שאין התנאים האלה מתאימים למציאות בארצנו. תנאי מציאותנו הם בדיוק הפוכים, בעלי-הקרקע שלנו הם ברובם המוני-העם, על-כל-פנים חלק גדול מאד מהם. אנו עדים לעובדה, שאנשים משכבות המוני העובדים, או בני המעמד הבינוני, המצויים בארץ זה עשרים או שלושים שנה, כבדו קשה מאד בכל מיני עבודות וחסכו מספרים לשם קניית מגרש קטן או מגרש גדול יותר, מתוך תקווה, שבבוא היום תימצא להם האס-פרות לחסוך עוד קצת כסף כדי לבנות לעצמם בית על אותו מגרש. אולם החוק הזה, שמגמתו היא להגדיל את מס הרכוש העירוני, ימנע מראש את הפועל או האזרח הפשוט לחסוך חלק מהכנסתו לשם קניית מגרש, כדי שיוכל בבוא הזמן לבנות עליו בית לעצמו. מדוע? באשר באותו רגע שהוא קונה את המגרש, אין ברשותו הכסף הדרוש לגשת מיד לבניה, אין קיימים בארץ באנשים מתאימים הנותנים במקרים כאלה אשראי או משכנתות. תקוותו של הפועל או האזרח הפשוט לבנות בית לעצמו יכולה, אפוא, להתגשם רק כעבור תקופה של 10 שנים ולפעמים אפילו למעלה מזה, אם נביא בחשבון, שהחוק דורש 2.1% מס מערך הקרקע ותוספת אותו הסכום שתרשויות המו-רצות העירוניות, יוצא שבמשך תקופה של 20 שנה בערך, ייאלץ הקרקע על-ידי המסים, סבורני, שבבית הזה מצויים נציגי חוגים רחבים מאד שצריכים להיות מעוני-ינים ממש למנוע חקיקת חוק מעין זה. כי חוק זה יפגע בראש וראשונה בהמונים, בהמוני האזרחים, הוא לא יפגע באדם העשיר, בעל מאה או כמה מאות דונם, היכול להרשות לעצמו למכור חלק ניכר מקרקעותיו ובכל זאת יישאר עוד בידיו רכוש גדול. מס זה יפגע בראש וראשונה באנשים, שברשותם נמצאת חלקת קרקע לבניה ואין בידם הכסף להתחלתה, וכפי שכבר אמרתי, אין במדינה באנ-קים מתאימים למתן הלוואות לבניה. והתוצאה תהיה, שבעבור תקופה של מספר שנים יעמדו האנשים הללו לפני העובדה, שערך הקרקע ייאלץ על-ידי המסים, ומאידך — גם קופת הממשלה לא תתעשר מזה.

זאת ועוד: ישנן קרקעות רבות בארץ, שבעליהן נעדרים, ייתכן מאד, שרבים מהם או יורשיהם יופיעו באחד הימים, במרוצת השנים, לתבוע את רכושם, וימצאו שרכושם זה נאלץ על-ידי המס הגבוה, שמס הרכוש העי-רוני אינו מתווה בו אלא תוספת למסים רבים אחרים.

אנו מציעים אפוא להשאיר את גובה מס הרכוש

ואשר להצעתו של חברנו רפפור: טעות גדולה גוססת פה היא לחשוב, שאפשר להלאים מגרשים באמצעות מסים. על-ידי מסים מוגזמים אפשר להביא לפעמים לחלוקה קה יותר צודקת של ההכנסה הלאומית; אולם אי-אפשר להביא באמצעות מסים לידי חלוקה יותר צודקת של הרכוש. מסים מוגזמים כאלה אינם מביאים אלא לידי כך, שגורמים חלשים מבחינה כלכלית עלולים לאבד את רכושם ודוקא הספסרים העשירים, הפקחים או ה"קולאקים" הכלכליים, ירכזו בידיהם את הרכוש. אם זאת היא כוונת האוצר — ודאי שהעלאת מס-הורקן על המגרשים הוא אמצעי יפה לכך.

י. רוקח (הציגנים הכלליים):

בראשית דברי אבקש לשנות את סדר ההסתייגויות, שנצביע קודם על ביטול מס-הרכוש העירוני. אני בטוח שכל חברי מפא"י יצביעו בעד זה, כדי לקיים את כל מה שנכתב ב"דבר" במשך 20 שנה על ביטול המס הזה (שר-האוצר: מדוע נזכרת בזה רק עכשיו?) תמיד היינו בעד ביטול מס-ההורקן, ויחד דרשנו את ביטולו.

ברצוני לעמוד עכשיו על ענין מס המגרשים הפנויים. עלי לשאול כאן — מה ששאלתי כבר בוועדה, אף-על-פי שאני חושב שלא נוכל לחזור כאן על כל מה שדובר שם בקשר עם ענין זה: האם המס הזה המוטל על מגרשים פנויים בשטחים עירוניים אינו שייך לעיריות? אין ספק שלממשלה יש צורך בכספים, אבל, מדוע מטילה עכשיו הממשלה מס מיוחד ומוגדל מאד על מגרשים בשטחים עירוניים, במקומות שישנם שלטונות מקומיים המספקים את השירותים? הם הסוללים את הכבישים, המדרגות, מנקים את המגרשים, דואגים לתאורה לאורך המגרשים, וכל זה עולה בכסף. מגרש שאין עליו בית — עולה בכסף לעיריה, מפני שהיא צריכה לתקן את הכביש לאורך אותו מגרש, היא צריכה לתקן את המדרכה ולהאיר אותה. תמורת זאת דורש השלטון המקומי מבעל המגרש שיחזיר בצורת מס-מגרש את הוצאות השירותים שהעיריה מספקת לו.

ואשר לספסרות — גם העיריה יכולה להילחם בספרסרות ואף היא יכולה להעלות את המס, ואמנם היא מעלה אותו, ובשטח זה היא מגלה עיריות לא פחות מהשלטון המרכזי. ולא במידה מעטה הועלה המס בשנים האחרונות, לאחר שממשלת המאנדאט הרשתה סוף-סוף את ההעלאות. שכונת תל-אביב עוד בתקופה הראשונה לקיומה מס על מגרשים פנויים, כדי להכריח את בעלי המגרשים לבנות בתים. והיא עשתה דבר זה מתוך הבנה ומתוך רגש ציבורי, וכשניתנה לנו, לפני שנה, האפשרות לכך, הגדלו את המס הגדול נוספת.

ואני הופתעתי באמת בראותי, שהאוצר למד את חוקת העיריות ואת חוקת המסים והתחיל ללכת בדרכי העיריות, להגדיל את המסים ואף להטיל מסים — שהיו במשך הרבה שנים נתונים לסמכותן של העיריות.

ואשר למס הקרקע, סבורני שלא נאה ליצור פיקציות. משום כך אין הצעתי לדירוג מס-המגרשים מזוהית עם ההצעה שהוגשה מטעם משרד-האוצר.

כבר דיבר כאן על מגרש שערכו חמש מאות, אלף, או אלף וחמש מאות לירה, ומאלף וחמש מאות ומעלה חוזרים ומטילים מס של שני אחוזים מערך המגרשים. לא רק בתל-אביב אין מגרשים שערכם חמש מאות לירה. ייתכן שבאיו פינה נידחת נמצא מגרש כזה, אבל כאן מדובר בעיקר בשטחים העירוניים, כגון תל-אביב, רמת-גן,

העירונים כמו שהוא ולא להעלות עוד. כי יש להביא בחשבון, שהמדובר הוא לא במס קטן של אנשים שרכושם גדול, אלא בראש וראשונה המדובר הוא בהמונים הגדולים, שהם כיום בעלי-הקרקעות הרבים, שקנו חלקות קרקע הונות לעידוד מטעם האירגונים הציבוריים, ההסתדרות, הסוכנות היהודית ומוסדות אחרים, וכיום יעמדו לפני העובדה של תשלום מסים כבדים שלא יאפשרו פעולת בנייה. אנשים אלה יוכלו כמובן למכור את הקרקע שלהם — ובמקרה זה, מובן שההוצאה תהיה הפוכה מזו שהממשלה רוצה בה. כמובן מובן, שפעולת השיכון תהיה במקרה זה הרבה יותר קשה, ועל-ידי כך נביא לידי התהוות תנאים המאפשרים פעולות של ספסרות.

י. באדר (תנועת החרות):

ההצעה שלפנינו נולדה בוודאי עוד בחודש מארס או באפריל והובאה לכנסת בתחילת חודש מאי. בזמן ההוא לא ידעה עדיין הכנסת, שהאוצר מכין לה וגם למשלמי המס, הפתעה ששמה: מס-השבתת-המקרקעים, והיינו עליה ערך המקרקעים. שתי הצעות אלה יש להן בעצם אותה הכוונה — מניעת ספסרות. אולם קיים הבדל יסודי ביניהן. בעוד שההצעה השניה בנויה על עקרונות חדשים ומדעיים, משתמשת בהצעה הראשונה באמצעי ישן נושן — בוורק התורכי, כדי להשיג כביכול אותן המטרות. סבורני, מכיון שאנו דנים — ואנו דנים בחיוב — בהצעת מס-השבתת-המקרקעים, אין מקום להעלות מס-ההורקן. בשעתו אמרו לנו בעלי-ההצעה, שהגדלת מס-ההורקן למגרשים כוונתה לעודד את הבינוי. ישבנו בוועדה בראשות כלכלן מצויין, ד"ר גרנות, שמתוך שאלותיו לנציגי האוצר ותשובותיהם נתברר, שכונת המס היא פיסקאלית גרידא. מובן מאליו שבמבצעים הכלכליים אין הגדלת מס-ההורקן עשויה לזרז את תנועת הבינוי. אבל, לאוצר דרוש כסף, אס-כך, לשם מה יש צורך לדרוש דוקא כסף ומס מוגדל, דוקא מאותו מקור שאין עמו שום הכנסה? דבר זה אינני מבין. הייתי מבין, אילו היה האוצר לדרוש העלאת הוורק לכל סוגיו בטענה אחת: דרוש לנו כסף, אבל למה צריך לדרוש סכומים ניכרים דוקא מאותם המגרשים שאין בהם שימוש, זאת אינני מבין. כיון שההתנגדות למס זה הלכה וגדלה בשעת הדיונים, הסכים האוצר להביא הצעת פשרה: המפשרה היא הדירוג שנתקבל על-ידי רוב הוועדה. לפי דירוג זה יחול על מגרשים שערכם 500 לירות, 1000 לירות ואף 1500 לירות, מס קצת יותר נמוך.

התפלאתי קצת לפשרה זו, כי היא צולעת במידה ניכרת. ודאי שהממשלה מחפשת עכשיו אמצעים לעידוד התיירות. הצעת הדירוג סיפקה לה אמצעי נפלא. בתל-אביב אין בנינים גדולים, עתיקות את איוה שהוא דבר יוצא מן הכלל. אבל, ישנה אפשרות להוראת לתחירים פלא-פלאים, שבוודאי יבואו מאמריקה להסתכל בו — מגרש בתל-אביב, שערכו 500 ל"י! האם קיים נס גדול מזה?

אני מבין שהיה צורך לעשות דבר-מה לשם פשרה של אמת. אבל לא זאת הפשרה שהאוצר הבטיח לנו. ובכן אני בא בהצעה צנועה מאד — לתת הקלה במס החדש הזה למגרשים שערכם אלף, ישינה אפשרות להוראת לתחירים פלא-פלאים, שבוודאי יבואו מאמריקה להסתכל בו — מגרש בתל-אביב, שערכו 500 ל"י! האם קיים נס גדול מזה?

גבול : שהסכום הכולל מהמס שהשלטון המקומי והשלטון המרכזי יחד יוכלו לגבות—לא יעלה על 5% בשנה מערך המגרש. לפי הצעה זו יעבור המגרש לידי הממשלה והעיר ריה חוק תקופה של עשרים שנה. אבל, תנו לפחות נשימה של עשרים שנה. יש שילד יתום ירש מהוריו מגרש ; תנו לו לגדול עד 20 שנה, וכשיגיע לגיל עשרים שנה יצטרך למסור את המגרש, אם לא יוכל לשלם את המס החל עליו. אם לא נעשה כך, ואם לא יהיה אחוזי-המסים מוגבל, יוכלו המועצות המקומיות לגבות 7 אחוזים והאוצר ילך בעקבותיהן ואף הוא יגבה 7 אחוזים. צריכה להיות הגנה לא רק על הממשלה ולא רק על העיריה אלא גם על האזרח. אני מבקש לאשר מאכסימום אבסולוטי של 5 אחוזים.

ועוד : אני מבקש לא לאשר את המס הזה כמס ריטוראטיבי. החוק הוא חוק מיום שהוא נכנס לתקפו. אין לאשר את החוק בצורה ריטוראטיבית. אנשים שמכרו או קנו מגרש אינם צריכים לסבול מהריטוראקטיביות.

אני מציע שהחוק הזה ייכנס לתקפו מיום שיתפרסם ברשומות, ולא לחייב אנשים, שקנו או מכרו מגרש בלי שידעו על קיום החוק הזה. אין כל אדם מוכרח לדעת, שיש ויכוח בוועדת-ההספים על מס זה או אחר, שיחייב אותו החל ממועד הקודם בהרבה לפרסום החוק.

הצעתי האחרונה היא — ואני מקווה שזוהי, לפי חות, יתקבל — לפטור את העיריות ממס רכוש עירוני על מגרשים המיועדים לשיכון או מפעלים ציבוריים אחרים. אני חושב שמבחינה עקרונית אין הבדל בין הממס שלה ובין השרות המקומית. אם לממשלה יש מגרש פנוי, אין היא משלמת מס לעצמה או לעיריה. הרכוש המצוי בידי העיריות אינו מיועד לצרכי ספסרות. המגרשים האלה מיועדים לשיכון ולמטרות ציבוריות, מלבד המטרות המורכבות בחוק. כגון בתי-ספר ובתי-חולים. השיכון תופס ויחפוט בעתיד מקום חשוב מאד. אני מבקש מהכנסת, לא להטיל מס על מגרשים פנויים, השרות המקומית תוכל להוכיח שהם מיועדים לשיכון — ושיכון יכול להיות רק עממי, לזקוקים לו.

שר-האוצר א. קפלן :

נטלתי את רשות-הדיבור לא כדי לענות בשם הוועדה — זאת יעשה יו"ר הוועדה — אלא כדי להעמיד כמה דברים על דיוקם. מר רוקח, כשדיבר בהצעה הראשונה היה אחד הגבירה, אמר ש"י כך אפשר לקמץ מאה אלף לירות. חשבתי שהוא מיטיב יותר להכיר את הענין. עובדה היא, שברגע זה יש לנו בממשלה 44 גוברים בכל הארץ, המטפלים בגביית מס הרכוש העירוני, מס הרכוש החקלאי, מס הסדר הקרקעות, חלונות חקלאיות, מפרעות לפרדסים וכו'. המספר הזה הוא קטן בהרבה מן המספר שבימי ממשלת המאנדאט. כל זמן שיש ספרים נפרדים, הערכות שונות ושיעורים שונים במקומות שונים — וכבר דיברתי בענין זה בכנסת על ההערכות השונות לרגל טבע או צביון השלטון במקום. זה או אחר — כל זמן שזה ישנו, לא יביא איחוד הגבירה כל חסכון, להיפך, והיה רצוי שהעיריות ילמדו מהממשלה בנוגע להערכה, כדי להכניס פרינציפים אחידים בכל הארץ. ואני רוצה להזכיר עוד דבר : את ההערכה עושים ע"י ועדות משורפות, 50% בהן הם נציגי העיריה, אם העיריה ממליצה. ואם לא — אנהנו צריכים למנות בעצמנו את

נתניה, חיפה, ירושלים. אלה הן נקודות-הכובד של שר-האוצר והמקורות העיקריים להכנסת כספים. אך במקומות הללו אין מגרשים במחיר שלמטה מ-1500 לירה.

לכל מגרש יש עוד הוצאות נוספות החלות על בעל המגרש. הוא משתתף בשבועים וחמישה אחוז מההוצאות להתקנת הכביש לאורך המגרש. ההוצאות למדרכה נזקקות בכללן על חשבון בעל המגרש, והוא הדין לגבי גידור המגרש. כמורכב עליו לשלם לעתים קרובות בעד הביוב שעליד המגרש. כל ההוצאות הללו מצטברות לפעמים לסך של 500 לירה.

ובכן, מה מציעים ? עושים טובה שאין עמה כל תוכן. תחת זה מציע אני לשנות את המס ולהעמידו על עשרה אחוזים, אותו שיעור המס שהיה קיים עד כה לגבי מגרשים שלארכם אין פיתוח, כלומר שלארכם אין כביש או מדרכה. לדעתי, יש להעדיף צורה זו של הערכה, שאינה מתבססת על פיקציה. הרי צריך להתחשב בגורם הזה של חוסר-יכולת בעל המגרש לבנות עליו בית. ויש מקרים רבים שהאדם הפשוט, חסר-האמצעים, אינו יכול לשאת את המעמסה הזאת הכרוכה בבעלותו על המגרש. יש גם מקרים שאין צינור מים עליד המגרש, ומשום כך אינו יכול לבנות שם. על יסוד האמור כאן מציע אני, לא להתחשב בערכו של המגרש ולהטיל על קרקע שאין עליה בנין-קבע מס בשיעור 10% מהשווי השנתי הנקי, והיינו 0.6% מערך הקרקע — במקומות שלאורך המגרש אין כביש. זהו המס שהיה קיים עד כה. מס זה מוצדק יותר, ביחוד לגבי אותם אלפי האנשים, שאין ידם משגת לגשת לבניה, למרות רצונם הטוב ביותר.

בן מציע אני אחוז יותר גבוה, והיינו 0.9% מערך הקרקע, לגבי מגרשים שלארכם קיים כביש או פיתוח. כמובן לא אוכל להסכים למס בשיעור 2.1%, שהוא גבוה מאד.

אשר להצעתי השלישית — אני מוכן להראות לחברי הכנסת רשימה של עיריות ומועצות מקומיות הגובות מס ממגרשים פנויים. ולא מעט מהמועצות המקומיות מכסות את תצריב החינוך והסעד מהכנסות המס הזה.

אבאי לדוגמה את חולון, שעוד לפני שתיים-שלוש שנים היו בה הרבה מגרשים פנויים והיא גבתה מהם מס גבוה למדי.

עכשיו היתה התחרות ומירוץ — לא של סוסים כי-אם של מסים על מגרשים פנויים, מירוץ להגדלת אחוז המסים. בין הממשלה והשלטון המקומי. אם השלטון המקומי יימץ במצוקה, יתפוס את המציאה הזאת ויעלה את אחוז המסים. השלטון המקומי יכול להעלות את האחוז גם באמצע השנה, כי החוק אינו קובע, שהמס הזה נגבה פעם בשנה, ובעיריות אפשר להעלות את המס גם באמצע השנה.

אני מציע לקבוע מאכסימום לשיעור המס, והיינו שהמס על קרקע שאין עליה בנין-קבע יחד עם מס-הבית של העיריות לא יעלה על 5% מערך המגרש. הרי בעל המגרש הוא גם כן אדם. במקום להחזיק את כספו בבאנק, בלי לפחד משר-האוצר, מוועדת-ההספים ומהכנסת, קנה לו מגרש, אולי מידי זרים, ומחזיק בו. אנהנו שוכחים מהר מאד את העבר, לפעמים אנהנו דבוקים לעבר יותר מדי, ולפעמים אנו שוכחים את העבר. אל נשכח באיזה אופן נקנתה חולון, איזו עבודה חלוצית היתה בקניית חולון, נתניה וחלקים חשובים של הכרמל. כנראה, שכחו את כל זה, ועכשיו מתכוונים להטיל מסים על גבי מסים בכל מיני צורות. אני מנסה להשיג, שלפחות בדבר אחד יושם

על חולון ונתניה ועל קרקעות שאין שם כבישים, עלי לקבוע שבהערכת הקרקע יש הבדלים גדולים. בשעה שאנו מעריכים את הקרקע אנו מביאים בחשבון אם יש שם כביש או מים; אם השירותים האלה אינם שם — נותנים הנחה גדולה בהערכה. אך אני מצטער לומר, שישנם אנשים המחזיקים בקרקע, שערכה פחות מ־500 או 1500 ל"י הדונם, ועליהם שחיי קרקע כאלה אין כבישים, ומדוע לא ישלם בעל־הקרקע את המס המגיע ממנו?

והערה שניה: ידידי ברל רפפורט, המציע לבנות את המס הזה כדוגמת מס הכנסה, דורש, שעל בנין בית־חרושת נטיל מס זה אפילו בשיעור של חמישים אחוז מן rental value בהתאם למספר הפועלים, ההכנסות וכו'. אך בכל זה אנו מתחשבים בשעת הטלת מס־ההכנסה, והממשלה האמנדטורית היתה מטילה על בית־חרושת 15 אחוז מס־יורק, זאת אומרת, יותר מאשר על בנין. מתוך יחסנו החיובי למפעלי־תעשיה אין אנו רוצים ללכת בדרך זו. כשיגיע הזמן, נבדוק באופן יסודי את שיטת המסים וגם את היחסים בין העיריות ובין הממשלה. מר רוקח מזכיר לי בכל פעם, שהאוצר קבע ועדה שטיפלה בכך — אני רוצה להזכיר לו, שבאנגליה, בארץ הקלאסית של שלטון עצמי, היו ועדות רבות, שטיפלו ביחס שבין הממשלה ובין השלטונות המ־קומיים, ועד היום לא הגיעו לפתרון סופי בבניה זו. (י. ספיר: האם אנו מסתפקים במה שיש באנגליה?) גם אני רוצה להסתפק בהרבה דברים שיש באנגליה, וכשנגיע לדיון על מס־ההכנסה אראה, אם גם אתה תתמוך בכך. נשמעו כאן דרישות רבות, שהממשלה תקיים שירותים ותשתדל לפתח שירותים, ולכן, הרוצה לזוהר על המסים הקיימים, עליו לדעת שהוא מוותר, הן על השירותים וצריך להביא בחשבון, עד כמה הוויתור על השירותים האלה חיוני יותר ומועיל יותר למדינה מאשר סִפּוּק השירותים.

ד. צ. פנקס (יור' ועדת־הכספים):

חבר הכנסת המלומד מר אלמליח, שהעמיד אותנו על משמעותה של המלה "ורקן" בתורכית — "שטן", עשה את תפקידו, להגן על השטן שנשאר כאן מימי התורכים, בלתי־נעים במקצת. אני מודה שאנו נמצאים לגבי מכשירי הטלת המסים במצב קשה. דוגמת מצבנו הקשה לגבי הרבה חוקים בלתי־רצויים לנו, שנשארו מתקופות קודמות: כמו ה"מגלה" התורכית, חוקי־שעת־חרום מתקופת המאנדאט, ועוד חוקים רבים שעוד לא היה סיפק בידינו לבטלם ולשנותם. — כך גם המכשיר הזה אינו רצוי בעיני. אך הזמן שעמד לרשות המדינה, לא רק לרשות הממשלה, אלא לרשות כולנו, — לא הספיק עדיין להעמיק חקר איך לבנות את כל המכשירים הנחוצים לערוך תקציב ראוי למדינה מודרנית־דמוקרטית. אני יודע שלא רחוק הזמן — אני מקווה כך לפחות — שוועדת־הכספים תתעניין בדו"ח שהוגש עליידי הוועדה שהורכבה עליידי שר־האוצר לשם לימוד בעיית ההסדר וקביעת הגבולות בין הממשלה המרכזית לבין הרשויות המקומיות בענייני הטלת מסים. אז כי האנגלים לא הצליחו בכך, למרות פעולתן של כמה ועדות (כפי שסיפר לנו שר־האוצר) — נצטרך אנחנו להמשיך לחשוב, אולי ביתר הצלחה ותוך זמן קצר יותר, כיצד להסדיר את כל העניינים האלה לטובת הממשלה המרכזית והר־

נציגי בעלי־הבתים, ו־50% מנציגי הממשלה. האזורים לצרכי מס גדולים לעתים קרובות משטחי השיפוט של העיריות. באיזור העירוני של חיפה למשל יש לנו 5 גוברים מבין 44 הגוברים בשביל איזור רחב יותר מאיזור השיפוט של עיריית חיפה. משום זה אני אומר, שהטענה לאיחוד המס, לאיחוד הגביה, מכוונת לא לשיר תוף במידה האפשרית עם הרשויות המקומיות. אלא יסודה ברצון לבטל את המס, או להעביר את המס לרשות העיריות. ושתי מגמות אלה מתנגדות אחת לשניה. מצד אחד רוצה מר רוקח לבטל את המס, ומצד שני רוצה הוא להעביר אותו לעיריה. שני דברים אלה אינם ניתנים להיעשות בבת אחת. נכון, שאילו עמד מס־ההורקן לדיון יסודי והוא עוד יעמוד לדיון כזה, היה מקום לדון על שינויים יסודיים. אך אני אומר בגלוי: הממשלה אינה יכולה לוותר בשעה זו על מסים קיימים, בנוגע למסים על בנינים אנו משאירים בהצעתנו את המיסכה הקיימת. אך אנו הצענו, — ואת זה הדגיש יור' הוועדה — להגדיל את המס על מגרשים פנויים. מס זה היה קיים גם בימי ממשלת המאנדאט, ומתוך דברי חבר הכנסת רוקח לא שמענו דבר זה בבירור. אנו מצאנו, שהמס בצורתו היום אינו צודק, הסכמנו לדירוג מסוים, אך חשבנו, שגם למדינה יש חלק בהעלאת ערך הקרקעות, לא פחות מאשר לעיריות — וכל זמן שמש־ההורקן קיים, יש גם למדינה רשות והצדקה לקבלתו בדירוג ובגובה מוצדק יותר.

מר רוקח יכול להביא מקרים יותר ממני, אך גם אני יכול לתת לכם כמה דוגמות: אדם שקנה מגרש לפני 25 שנים וישלם בעדו 200 ל"י, מכר אותו עכשיו בסך של עשרים אלף ל"י. מס השבחתי קרקעות יחול על מגרשים שנקנו לא לפני 15 שנים. יש אנשים, שאחרי שהחזיקו מגרשים עשרים בשנים, כדאי להם לא לבנות עכשיו, אלא למכור את מגרשיהם. בא חבר הכנסת רוקח ואומר, שאמנם המס על מגרשים פנויים הוא מוצדק, אך רק העיריות צריכות ליהנות מכך. ואני הסברתי לכם, מדוע זה מגיע לפי דעתי לא רק לעיריות. ברצוני למנוע עוד כמה אי־הבנות. אחד מחברי הכנסת דיבר כאן על נעדרים, שיורשיהם יכולים לבוא אחרי עשרות שנים, ושאל, מה יהיה גורלם? רצוני לחזור על הודעתי בוועדת־הכספים. חושבני, שבאמריקה או באנגליה, אנשים שהזניחו את מגרשיהם משך 20 שנה, ומופיעים אחרי־כך ודורשים את נכסם זה, חייבים לשלם את המגיע מהם. אך אנו, לגבי קי"ב בנות המאורעות והמלחמות בחו"ל, ננהג אחרת. בחוק לעידוד ההשקעות, שאנו מעבדים כעת, החלטנו לפטור ממס את הבנינים החדשים לחקופה של 5 שנים, החל מראשית הקמת המדינה.

בקשר לשאלות מר רוקח ועוד כמה חברים על המסים, החלים על מגרשים או על בתים ציבוריים או עירוניים, שיש להם מטרות ציבוריות, אני רוצה לחזור על מה שכבר אמרתי פעם, אנו פוטרם את כל הנכס האלה מתשלום וורקו. לפי הפקודה (פיטוריים), משנת 1938, כל אדמה שבבעלות עיריה, המשמשת למפעלים ציבוריים, פטורה ממס. (מ. בן־עמי: ואם היא עומדת לשמש בעתיד?) אם היא תהיה מוקד דשת לעניינים ציבוריים, ואין ספק שלא ימכרו אותה למטרות אחרות, הריה פטורה ממס.

ועוד שתי הערות. אחת: בקשר לדברי מר רוקח

רשו למדינה לא במשך עשרים שנה, אלא במשך שלוש, ארבע, חמש או שש שנים; ואינני סבור שהבית ברובו ירצה בכך.

כבר אמרתי לגבי הצעתו של מר רוקה, שאי אפשר לוותר על עצם גביית המס הזה כרגע, לפי המצב הפיסי קאלי-התקציבי שלנו. ואותה הערה עלי להעיר להצעתו של מר בן-עמי. גם מר בן-אליעזר ממליץ על כך שלא יהול כל שינוי, ובכך, לא חל אמנם כל שינוי במס על בתים, והשינוי שחל במס על מגרשים — שהמס ייקבע לפי ערכם — בא לעצמנו, משום שמצבנו הכספי מחייב אותנו לבקש גם את הדרך הזאת לקבלת כספים. (פ. בן-עמי: כמה יכנסים השינוי הזה?) הסכום יובא לידי גילוי כשנדון על סכום המסים בתקציב. אבל אם מס הוורוקה, על-פי המכסה הקיימת, הכניס לנו כמה מאות אלפי לירות לשנה, בוודאי שההגדלה המוצעת תתן גם היא כמה מאות אלפי לירות. ד"ר י. בארד מציע לקבוע דירוג בסכומים יותר גדולים, אך אין להביא ראייה מדברית. ואם ד"ר בארד אומר שלא רבים המגרשים בתל-אביב שמחירים 500 ל"י, ושהדבר נכתב כביכול כדי שתיירם אמריקאים יראו שעוד יש בתל-אביב מגרשים שערכם 500 לירות — הרי יכול אני להוביל תיירים לעוד הרבה מקומות מיושבים במדינה, בהם ערכו של מגרש בנין אינו עולה על 500 ל"י. ואם ניתן בהצעות החוק הקלות למגרשים קטנים כאלה, אין לדעתי להתמרמר על כך. לגבי הצעתו של מר רוקה לקבוע את המס לפי מקום המגרש — אם הוא סמוך לכביש או לא — ברצוני לומר, שההערכה היא שצריכה לקבוע את גובה התשלום; ואם יש מגרשים שאינם על-יד כבישים ושאי-אפשר לבנות עליהם מיד — יש לקבוע הערכה נמוכה בהרבה יותר מאשר על מגרשים דומים הנמצאים על-יד כבישים ושעליהם אפשר לבנות מיד.

בדבר הצעת מר רוקה, לקבוע ששני המסים אשר נקבעו ע"י חוק זה — מס הרכוש העירוני ע"י הממשלה המרכזית ומס המגרש ע"י העיריות — לא יעלו יחד על 5% מערך המגרש, רצוני לומר שהדבר נתון כרגע בידי העיריות — שלא להטיל מס גדול כזה שיעלה את שני המסים יחד על 5% מערך המגרש. המס שהממשלה מטילה מגיע רק ל-1% — 2% מערך המגרש. אני מניח שגם בעיה זו תוכל להתברר כאשר נדון על היחסים הפיסקאליים לגבי חלוקת המסים בין הממשלה ובין הרשויות המקומיות.

לגבי הצעת מר רוקה, לא לתת לחוק חוקף רטרואקטיבי, ברצוני לומר שבדרך כלל כולנו מתנגדים לרטרואקטיביות, אך כאן יש ענין הנוהג של שנת כספים ושנת-מסים, ואנו מדברים על שנת-מסים, לא פעם קרה, שגם עיריות קבעו מסים לכל השנה באמצע השנה, ובפרט לגבי נכסי דלא ניידי, הוסבר לנו בוועד דת-הכספים, שאין לחשוב שיעשה עוול גדול לבעלי הנכסים האלה ע"י קביעת המס הזה לכל השנה הנוכחית.

בנוגע לשאלה אם לשחרר עיריות ממס רכוש עירוני או לא, דיבר כבר שרה-האוצר. אני חושב שיש מכשיר חוקי כזה, אבל לא כדאי לדון בזה כרגע.

אני מבקש את הכנסת הנכבדה לרחות את כל ההסתייגויות האלה, מחוץ לאחת — שאינני מסגל להתנגד לה — הסתייגותו של מר בן-עמי. לכן אני

שויות המקומיות. לפי שעה לא הגענו לכך, ואין זאת אשמת מישור, כי כולנו עובדים קשה בענינים אלה של המדינה אשר הוטלו עלינו.

לגבי ההסתייגויות השונות, יורשה לי לומר להנר הכנסת רוקה, המציע לבטל את מס הרכוש העירוני, וגם להנר הכנסת בן-עמי המציע גם הוא לבטל את המס הזה — שאמנם מרגיש אנכי שהמס הזה כבד למדי, אך המדינה צריכה לכספים; ומי שיש לו נכסים ירגיש עכשיו יותר משהרגיש עד כה את האמת שבמימרה, "מרב נכסים" מרב דאגה". כאשר נבוא, אולי מחר, לדבר על מס-הכנסה, אינני יודע אם או יתנחמו ב"צרת רבים חצי נחמה", אבל לעת-עתה ודאי שאנחנו נטיל מס כבד. המדינה זקוקה לכספים; ומשום כך איני יכול לקבל את ההצעה שנבטל את המס הזה בכלל.

על אופן גבייתו והערכתו של המס כבר דיבר שרה-האוצר. אני רוצה להראות על נקודה אחרת: לפי החוק הקיים יכולה כל עיריה להשתמש, לשם גביית מס-בתים, בהערכה הנעשית על-ידי הממשלה לצרכי מס רכוש עירוני. ובכן, אין כל מניעה לנסות להסוך כסף ולהשתמש בטבלאות ההערכה שהממשלה קובעת אותן. העיריה גובה מסים מכל התושבים, ובתוכם מבעל-הרכוש. ואני סבור שיהיה בבוז רב של כספי ציבור, אם בענין הגדון עוד לא תהיה גביה משותפת. אני אינני יכול — ובשם הוועדה בוודאי שלא אוכל — להמליץ על ההצעות אשר הגיש מר רפטור. כבר אמר שרה-האוצר, שהצעת מר רפטור פירושה למעשה מס-הכנסה, אבל מס זה ייקבע לא לפי ההכנסה, כי אם לפי נתונים אחרים כגון גליעה להכנסה. מר רפטור מציע לגבות את מס הרכוש העירוני מבית המשמש בית-חרושת, לפי היקף המחזור והזיכור של המפעל. ובכן, נתאר לעצמנו שאדם יש לו בית השווה עשרת אלפים לירות, והוא מקבל בעדו מאתיים לירות שכר-דירה לשנה, ובית-החרושת שבבית זה הוא מפעל גדול המעסיק 200 פועלים ומצליח בפעלו. איך אפשר לתבוע מבעל-הבית — שאינו זהה ואינו צריך להיות זהה עם בעל-המפעל — איך אפשר להציע לקחת מבעל-הבית מס שהערכתו מבוססת על מחזור גדול של מפעל שנמ-צא במקרה בבית שהוא בעליו, וששכר-דירה שמשלם בעל המפעל לבעל-הבית אינו אלא פרוטות?

כן אין הצדקה להצעתו של מר רפטור לקבוע דירוג אחר מכפי שהוצע, לפי גודל המגרש והבנין. הדירוג שהוצע ע"י הוועדה נובע מערכו של נכס זה. אמנם מגרש של חצי דונם שווה פחות מאשר מגרש של חמישה דונם, ובכל זאת — לא הגדול לבדו הוא הקובע, כי חצי דונם בתל-אביב עולה בערכו על 10 דונם בכפר-סבא. אני מצטרף לציון שהצעת מר רפטור אינה מחושבת עד סופה, ומשום כך אי-אפשר לקבל אותה. ודאי שאיננו מתכוונים במס זה להגדיל את מס-הרכוש, ואני רוצה לקוות שגם מר רפטור אינו מתכוון במס זה לצאת ידי חובת מס-הרכוש, שעליו הוא מדבר זה זמן רב. בטוחני שבכיסוי של הצעה למס-רכוש, אשר יהיה בוודאי גבוה מתחם המוגש בהצעה זו, מטעמים אלה יש לדעתי לדחות את הדירוג שהוא מציע, אשר אפשר לענות עליו רק במימרה הידועה, "תפסת מרובה — לא תפסת". בסולם התשלומים שהוא מציע הוא מגיע למצב כזה, שבעל מגרש יצטרך לשלם את מחיר מגר-

1 (ג). אני מעמיד להצבעה קודם-כל את הצעתו המרחיקה-לכת של חבר הכנסת בן-עמי.

הצבעה

הצעתו של חבר הכנסת מ. בן-עמי לבטל את סעיף 1 (ג) לא נתקבלה.

התיקון של חבר הכנסת ב. רפסור לסעיף 1 (ג), המציע שבע דרגות — לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת בן-עמי הגיש הצעה אלטרנטיבית לסעיף 1 (ג) במקרה שהצעתו לבטל את הסעיף לא תתקבל.

נצביע איפוא את ההצעה הזאת.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת מ. בן-עמי לסעיף 1 (ג) האומר, שבמקום הצעת רוב הוועדה לסעיף זה ייכתב: „על כל קרקע שאין עליה בנין-קבע, יהא המס בשיעור של 10% מהשווי השנתי הנקי” — לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

הצעת חבר הכנסת בן-אליעזר לסעיף זה כלולה בהצעתו של חבר הכנסת בן-עמי.

הצבעה

בעד התיקון של חבר הכנסת יוחנן באדר לסעיף 1 (ג) —

לכתוב בסעיף-משנה 1 (א): במקום „500” — 1500 ל”י;

בסעיף-משנה 1 (ב): במקום „עולה על 500, אך אינו עולה על 1000” —

עולה על 1500 ואינו עולה על 3000;

בסעיף-משנה 1 (ג): במקום „עולה על 1000, אך אינו עולה על 1500 ל”י” —

עולה על 3000 ואינו עולה על 5000 ל”י.

— 18

נגד — 37

התיקון לא נתקבל.

בעד הצעת חבר הכנסת מ. בן-עמי למחוק את הסיכא של סעיף 1

— 16

נגד — 42

ההצעה לא נתקבלה.

בעד התיקון של חבר הכנסת יוחנן באדר להוסיף בסיפא של סעיף 1: „אך אין רואים כרשומה על שם בעל-הקרקע — קרקע שהיתה רשומה על שם אשתו מימים של פני הנישואין”

— 33

נגד — 37

התיקון לא נתקבל.

מוזמן את החבר נפתלי להגן על דעת הרוב בענין זה. ההסתייגות מתייחסת לסיפא של סעיף 1, האומר שאם יש במשפחה איש, אשה או ילדים למטה מגיל 18, ויש לכל אחד מהם מגרש הרשום על שמו — הרי לשם קביעת ערך המגרשים יראו אותם כאילו היו רשומים על שם אבי המשפחה. אני חושב שזוהי פרומציה חוקית בלתי-צודקת, ומשום כך הצבעתי בוועדה נגד ההצעה הזאת, ואצביע גם כאן נגדה.

ברצוני לצאת ידי חובה ולחזור על דברי שר האוצר ולומר, שעל דעת ועדת-הכספים ניתנה הוראה לפטור למשך חמש שנים כל בנין חדש, אשר בנינו נגמר אחרי האחד באפריל 1948, ממס רכוש עירוני.

אינני מתבייש לומר, שהגישת המקובלת על רוב הוועדה היתה: לא להביא לידי הפחתה יתרה מהכנסת אוצר בתוצאת החוק הזה. אנו חשבנו לנכון לנקוט בחוק זה באותו קו שאנו נוקטים לגבי מס-ההכנסה ולהתייחס אל המשפחה כליחידה אחת.

הרוב חשב כי יהיה מן הגכון לכתב באותה הדרך בחוק זה, אינני יכול לקבל את דעתו של יושב-ראש הוועדה, במקרה זה, שזאת היא ספקיה לא צודקת. להיפך: דעת הרוב היא שאם תינתן האפשרות לרשום את המגרשים שברשות המשפחה על שם בני-המשפחה השונים, אפשר להשתמש ברשות זאת כדי להפוך את ההגבלות העומדות על הפרק לפיקציה, בדרך-כלל אינני סבור שזאת היא שאלה בעלת חשיבות ממדרגה ראשונה; אך לדעתי, ההגיון — ואני מודה ומתוודה — גם האינטרס של הגדלת הכנסות האוצר, מדברים בעד הליכה באותה דרך בה הלכנו במס-ההכנסה.

היו"ר י. שפרינצק:

ניגש להצבעה.

הצבעה

הצעת חבר הכנסת י. רוקח לבטל את מס הרכוש העירוני — לא נתקבלה.

התיקון של חבר הכנסת ב. רפסור לסעיף 1 (א) האומר, שבסיפא של הסעיף ייכתב: „ויטל מס מ-10% עד 50% מהשווי השנתי הנקי, בהתחשב בהיקף המחזור והייצור של המפעל, הכנסתו ומספר פועליו” — לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ב. רפסור לסעיף 1 (ב) האומר, שבסיפא של הסעיף ייכתב: „ויטל מס מ-10% עד 50% מהשווי השנתי והנקי, בהתחשב בגודל המגרש והבנין, שר-האוצר יתקין תקנות בנוגע למס פרוגרסיבי זה” — לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 1 (א) ו-1 (ב), כפי שהוצעו עלידי הוועדה.

הצבעה

הסעיפים 1 (א) ו-1 (ב) נתקבלו.

היו"ר י. שפרינצק:

לסעיף 1 (ג) ישנן הצעות של חבר הכנסת רפסור ושל חבר הכנסת בן-עמי המציע לבטל בכלל את סעיף

— חוק מס הרכוש העירוני (הוראות שונות) (שפרינצק, קפלן, פנסק, רוקח, גרבובסקי, סרלין) —

מ. גרבובסקי (מפא"י):

כתוצאה מהצבעה זו עלול להתקבל רושם מוטעה, שחלק מהחברים מתנגדים לשחרר ממס מגרשים המיועדים למטרות ציבוריות. לנו הוסבר שחוק כזה קיים, ואין להצביע פה עכשיו על הצעה המוגשת בצורה פרוצדוראלית כזאת. לכן פניתי ליו"ר שלא יעמיד להצבעה את ההצעה הזאת מכיון שהיא כבר קבועה בחוק.

היו"ר י. שפרינצק:

שר-האוצר לא אמר שחוק כזה קיים או לא קיים; הוא הציע לדון על הדבר בהזדמנות אחרת.

שר-האוצר א. קפלן:

בקשר להצעת התיקון נתעוררו שלוש שאלות: (א) בנוגע לבנינים ציבוריים עירוניים. אני הקראתי את הוראות החוק מ-1938, ובתשובה לשאלה אמרתי לאחד החברים, שגם לגבי מגרשים המיועדים לתפקידים ציבוריים, נהוג ככה. אני מוכן לחזור על הדבר: "לפי פקודת מסי עיריה ומסיר-ממשלה (פיטורים) משנת 1938, משוחרר מהמס כל בנין בבעלות העיריה, המשמש למפעלים ציבוריים". (ב) על השאלה השניה, הנוגעת לבתים ציבוריים של מוסדות ציבוריים, ענתי, שבחוק הקיים ניתנת הרשות לפטרם ממס. (ג) נתעוררה כעת שאלת השיכון, ובנוגע לשיכון הענין הוא לא כל כך פשוט. אני מצטער, שבמקרה זה לא הייתי בוועדה בזמן הדיון. אינני יודע אם הכוונה היא רק לשיכון עממי, או גם לבנינים לשם מטרות אחרות. כעת מוכרים מגרשים להקמת מרכז מסחרי ותעשייתי, ומשום כך הצעתי, שהסעיף הזה יועבר לוועדה, כדי שלא נקבל דבר שאחר-כך יפורש פירוש לא נכון. ואני אינני רואה כל פגיעה בזה, שהסעיף הזה יועבר לוועדה.

היו"ר י. שפרינצק:

אם בעל-ההצעה עומד עליה, עלינו להעמידה להצבעה, אלא אם כן יציע משהו להסירה מסדר-היום.

מ. גרבובסקי (מפא"י):

אני מציע להסיר סעיף זה מסדר-היום.

היו"ר י. שפרינצק:

אולי יסכים חבר הכנסת רוקח?

י. רוקח (הציונים הכלליים):

לא!

היו"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת גרבובסקי הציע להוריד את ההצעה מסדר-היום. נצביע איפוא את הצעתו. (י. סרלין: וזהו הסתייגות שעברה ועדה, ואי-אפשר לעבור עליה לסדר-היום!) אינני יודע על איזה נוהג מדבר כאן חבר הכנסת סרלין. אם הוא רוצה להסביר את דבריו — אתן לו את רשות-הדיבור, אך אבקש, בלי צעקות.

י. סרלין (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה, כל ההצבעות שהתקיימו עד עכשיו היו הצבעות על קריאה שלישית. בקריאה שלישית יש

הצעת חבר הכנסת י. רוקח לסעיף 1(4) לקבוע את הדירוג הבא: "על קרקע שאין עליה בנין קבע יהיה המס: בשיעור 10% מהשווי השנתי הנקי, היינו 0.6% מערך הקרקע, במקומות שלאורך המגרש אין כביש; 15% מהשווי השנתי הנקי, היינו 0.9% מערך הקרקע, במקומות שלאורך המגרש קיים כביש" — לא נתקבלה.

הצעת חבר הכנסת י. רוקח לסעיף 1(ג) האומר: "המס על קרקע שאין עליה בנין קבע יחד עם מס הבתים של העיריות לא צריך לעלות על 5% מערך המגרש" — לא נתקבלה.

הצעת חבר הכנסת י. רוקח לסעיף 1(ג) האומר: "שיעורי-המס החדשים לפי חוק זה אינם רטרואקטיביים לגבי קרקע שנמכרה בשנת הכספים 1949/50" — לא נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר הכנסת י. רוקח הציע שייכתב בסעיף 1(ג): "לשחרר עיריות ממס רכוש עירוני על מגרשים המיועדים לשיכון או מפעלים ציבוריים אחרים".

שר-האוצר א. קפלן:

הצעתי לא להעמיד הצעה זו להצבעה, כי חלק ממנה כלול בפקודה אחרת העוסקת במס אחר, וזה רק יכניס בלבול.

ד. צ. פנסק (יו"ר ועדת-הכספים):

אני רוצה לבקש את הבית להיות נאמן לפורמאליות שאנחנו משתדלים לשמור עליה. לדעתי אין שר-האוצר רשאי להחזיר הצעה אשר לא קיבלה רוב בוועדת-הכספים, כל זמן שהחבר המסתייג אינו לוקח בחזרה את הצעתו אשר עמדה להצבעה בוועדה ולא נתקבלה. הוא רשאי לדרוש את ההצבעה כאן. כל חבר ועדה אשר הציע לוועדה הצעה והיא לא נתקבלה, ושומרה לו זכות הסתייגות — רשאי לדרוש הצבעה, אם גם הבית לא יקבל את ההצעה ויקבע הלכה אחרת. בעל-ההצעה צריך להיות לו הסיכוי להעביר את הצעתו. אני אומר זאת בלי לנגוע בעצם הענין.

לעצם הענין אני אומר שצריך למצוא את הפרוצדורה המתאימה כדי לשחרר ממס את המגרשים המיועדים למטרות ציבוריות. אבל כיום אנחנו צריכים לשמור על הפורמאליות של הדיונים בכנסת.

היו"ר י. שפרינצק:

הובאה הצעה לדון על הענין בהזדמנות יותר מתאימה. סבורני שחבר הכנסת רוקח יסכים לזה.

י. רוקח (הציונים הכלליים):

בהרבה חוקים יש סעיפים כאלה; וצריך להיות גם בחוק זה סעיף כזה.

היו"ר י. שפרינצק:

ובכן, נצביע את ההצעה.

— חוק מס הרכוש העירוני (הוראות שונות) (סרליו, בריהודה, שפרינצק, ורהפטיג, פנקס):
חוק לתיקון פקודת המשכנתות על אניות (רמז) —

מסדריהם לשעה אפשרי רק אם בינתיים לא יקבלו את החוק. בנידון זה קבלת החוק היא הכרעה לגופו של ענין. לכן עלינו לבחור בין אחת משתי אלה: או להעביר לוועדה את הצעת מר רוקח, ובינתיים לא לאשר את החוק; או להעמיד את הצעת מר רוקח להצבעה. הבירור העובדתי צריך היה להיעשות בוועדה.

ד. צ. פנקס (יו"ר ועדת-הכספים)

בענין זה יש לא רק ספקא. כי אם ספק-ספקא, אם אנו רשאים להציע הצעה לעבור לסדר-היום על הסתייגות, או שצריך להצביע על הסתייגות אשר תוגש להצבעה לענינה. השאלה האת עשויה לעמוד בפנינו לא רק בענין זה, כי אם גם בהצבעות רבות בקשר עם התקציב. אני יודע כי במועצת-המדינה הצבענו לא פעם על הצעה לעבור לסדר-היום, מבלי לדון על שאלה שעמדה על הפרק. על-פירוב היה המציע הצעה כזאת חבר הכנסת מר גרובובסקי — והוא לשיטתו, אני מייעץ לכנסת, ומבקש מיושב-ראש הכנסת להטיל על ועדת-הכנסת לברר בימים הקרובים ביותר את השאלה והפרוצדוראלית הזאת, שגדע איך נלדוג.

לגבי הסעיף הנדון כרגע: היות וועדת-הכספים תתכנס עוד הערב ב-9, אפשר להתחזיר את הסעיף הזה לוועדה, ומה גם ששרי-האוצר אומר כי לא היה נוכח בזמן הדיון על סעיף זה בוועדה. אני רואה זאת כמוצא האפשרי מהסבך הפורמאלי, שהוא טוב גם לגוף הענין.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מקבל את הצעת יושב-ראש ועדת-הכספים. אישרנו את הסעיפים א' ו-ב' של סעיף 1, והצבענו על כל ההסתייגויות, מחוץ להצעה זו של חבר הכנסת רוקח הנוגעת לסעיף 1(א). נסיים את ההצבעה על חוק מס הרכוש העירוני בישיבת מחר.

ה. חוק לתיקון פקודת המשכנתות על אניות, תש"ט—1949 *

אך יש הבדל בין קרקע לאניה. קרקע היא מחוברת לקרקע, ואילו אניה יכולה גם לזוז. לכן, לפי דוגמת החוק הימי האנגלי והחוק הימי האמריקאי, שהם חוקים ימיים מפותחים מאד, הוכנס תיקון, שבית המשפט יוכל, לפי ראות עיניו, לקצר את הנוהל קיצור אכזרי, אם הוא רואה צורך בכך, מפאת נסיבות הזמן.

ג. בית-המשפט יכול להסמיך גם את בעל המשכנתה עצמו למכור את האניה, כדי לגבות את כסף המשכנתה, אם לפי שיקולו של בית-המשפט יש הכרח בדבר.

ד. בית-המשפט רשאי — וזו היא אולי הנקודה החשובה בכל הענין — לתת הוראה לשימור על האניה לאלתר, זאת אומרת לעיכוב הפלגתה, בלי להיזקק לשום שלבים מוקדמים, אם הדבר נראה למוצדק בעיני השופט.

אלה הן ארבע הנקודות העיקריות של השכלול, ולי נראה, שלפי מהותו של התיקון הזה הוא יכול להתקבל בכנסת מניה וביה.

רק הצבעות על הצעות הוועדה, או על הצעות מיעוט, ז. א. על הסתייגויות של המיעוט. מה שהציע כאן חבר הכנסת גרובובסקי הוא מחוץ לנוהל בבית הזה, והכנסת אינה יכולה להצביע את הצעות.

י. בריהודה (מ"פ):

יש לי שאלה: האם ברור ליו"ר, שאם הסעיף הזה לא יועמד להצבעה לעת-עתה, זה אומר שאי-אפשר יהיה אחר-כך להצביע בקריאה שלישית, והחוק יישר בינתיים תלוי באויר?

היו"ר י. שפרינצק:

השאלה של חבר הכנסת בריהודה היא שאלה נכונה. רשות-הדיבור לחבר הכנסת ורהפטיג. אבקשך לנסות להשיב גם על שאלתו של חבר הכנסת בריהודה.

ז. ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

סבורני שאי-אפשר להעמיד את הצעת מר גרובובסקי להצבעה. אחת משתי אלה: או שמתקבלת דעת מר בריהודה, שמכיון שישנה שאלה של פיסור העיריית, הטענה עדיין ביוזר, אי-אפשר בינתיים לאשר את החוק; או שמאשרים את החוק, ואז פירושו של דבר שהעיריות חייבות במס. כי אין אנו נכנסים לבירור העובדות, שהרי ההצבעה אינה יכולה לשנות עובדות, העובדות הן עובדות. נניח שצורך מר רוקח האומר, שעד עכשיו לא קיים חוק הפוסט עיריות מס קרקע. במקרה זה — אם יתקבל החוק הזה — אפשר יהיה לגבות מהעיריות את המס. מה תועיל הצעת מר גרובובסקי להסיר זאת מסדריהם לפי שעה, אם בינתיים מופיע החוק המאפשר לגבות את המס? אין זה ענין של הסרה מסדריהם. ענין הוורדה

שר-התחבורה ד. רמז:

בחקיקה הא"י לא היתה כל אחיזה חוקית למשכנתה על אניות, ועוד במועצת-המדינה הוזמנה מלאנו את החסר הזה. הפקודה למשכנתה על אניות יצרה בסיס חוקי נכון. התיקון לפקודה זו המובא לפניכם היום — ענינו: שכלול הפקודה ההיא. יש ארבע נקודות עיקריות בסוגיה זו ואני רוצה לעמוד עליהן בקיצור:

א. רישום משכנתה ימית אצל נציג מדינת-ישראל בחו"ל — נגיד בניו-יורק, בלונדון או בפאריס — יכול להימסר במברק לישראל, והמשכנתה נעשית שריה מהרגע שרושם האניות בישראל מקבל את המברק הזה. זה לא היה קודם. הכוונה היא: לא לחייב השארת ריות גדול של זמן בין רישום המשכנתה בחו"ל ובין מתן חוקף למשכנתה בישראל.

ב. קיצור הנוהל. בפקודה, כניסוחה היום, הוצאתה לפועל של המשכנתה הימית היא כמחכמת הוצאתה לפועל של משכנתה קרקעית, או יבשתית — ובנידון זה הותנו כמה תנאים של שלבים ומועדים ופרסומים.

(* רישומות (הצעות חוק חוב' 18).

(ב) בתיקון סעיף 3 אני רואה חסרון. אם אנו קובעים שביום שהרושם קיבל את ההודעה על הפקדת השטר בחו"ל, כבר אפשר לרשום — הרי יש לקבוע תוכן מינימאלי להודעה, אחרת יצטרך הרושם להאמין לכל מה שהמעוניין ברישום ימסור לו.

(ג) אני מתנגד להחלפת סעיף 8 ולכל הבנין שלו. האפשרות הרחבה הניתנת לפי סעיף זה למכירה לא-פומבית של האניה, מכתיחה אולי את האינטרסים של בעל המשכנתה הראשונה, אבל היא עלולה בהחלט לקפח את זכויותיהם של בעל המשכנתה השניה ושל בעל-האניה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מניח שהתשובה תבוא בוועדה.
חבר הכנסת בן-עמי הציע שהענין יועבר ישר לוועדה.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר הכנסת בן-עמי נחקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מצוין בשביעת רצון שהבית מאוחד הפעם.

הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00.

בדברים הקצרים שאמרתי בכנסת בענין פיתוח הספנות שלנו, ציינתי, שעכשיו התחילו להפנות שימת לב לענין הספנות הישראלית גם גורמים בעלי הון ובעלי נסיון, שעד עכשיו לא ייחסו לה חשיבות יתירה. ובתוך קוון המובא לפניכם יש ענין חיוני: פיגוי כל צורך מדרך המשכנתה על אניות הדוגלות בדגל ישראלי, כדי שילכו בה אלה המוכנים להלוות כסף למשכנתה צפה.

מ. בן-עמי (הספרדים):

לפינו הצעת-החוק ברורה ומובנת, והיא באה לאפשר בניית אניות בארץ. לכל התיקונים הללו יש יסוד בחוק הימאות של המדינות, שיש להן בסיס ומסורת במקצוע זה. אינני רואה צורך בדיון מיוחד.

לדעתי יש להעביר את הצעת-החוק לוועדה המתאימה, כדי להחזיר אותה לכנסת לאישור. יש להחיש את אישור החוק הזה, כדי לאפשר בניית אניות בישראל.

ז. ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

אעיר שלוש הערות:

(א) ברצוני להעיר את תשומת-לב שר-המשפטים ושר-התחבורה לצורך בהחשת הטיפול בחוק הימאות הישראלית. לא מן הרצוי לסדר את הענין פרטים-פרטים, צריך לגשת לסידורו בבת-אחת.

הישיבה ננעלה בשעה 20.20.